

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
за темою: Міжнародні стандарти митного адміністрування та їх
імплементация в Україні

Виконала: студентка групи ПУ24-1зм
спеціальність 281
«Публічне управління та адміністрування»
Лагодюк С.Д.

Керівник : доктор наук з державного
управління, професор Квеліашвілі І.М.

Рецензент:

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Факультет / ННІ	<u>управління</u>
Кафедра	<u>публічного управління та митного адміністрування</u>
Рівень вищої освіти	<u>магістр</u>
Спеціальність	<u>281 Публічне управління та адміністрування</u>
Освітня програма	<u>Публічне управління та адміністрування</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри публічного управління
та митного адміністрування

_____ / Антонова О. В. /
” ____ ” _____ 20 ____ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
здобувачу вищої освіти**

Лагодюк Сніжана Дмитрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Міжнародні стандарти митного адміністрування та їх імплементація в Україні

керівник роботи Ірина Миколаївна Квеліашвілі, доктор наук з державного управління доцент.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по УМСФ від “24” листопада 2025 року № 977 кс

2. Строк подання здобувачем роботи на кафедру 30.12.2025 р. – 06.01.2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: чинні нормативно-правові акти України; міжнародні договори, конвенції, правова регламентація у митній сфері; Конституція України; Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»; Митний кодекс України; Податковий кодекс України; Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу»; Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур; Закон України «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту»; Національна стратегія доходів до 2030 року; статті, наукові дослідження з тематики дослідження.

4. Зміст роботи (перелік питань для розробки) –

- розкрити сутність митного адміністрування як елементу системи державного управління та визначити його значення в умовах глобалізації;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення впровадження міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні;
- здійснити аналіз систем митного адміністрування в країнах Європейського Союзу;
- дослідити інноваційні моделі митного адміністрування в країнах Азії (Японія, Сінгапур, Китай);
- дослідити практику митного адміністрування в США та Канаді;
- проаналізувати стан і динаміку імплементації міжнародних стандартів у вітчизняну митну систему;
- з'ясувати основні проблеми та бар'єри адаптації міжнародного досвіду в Україні;
- обґрунтувати перспективи подальшого реформування митного адміністрування з урахуванням міжнародних стандартів

5. Перелік графічного матеріалу _ таблиці, _ рисунків, що ілюструють ключові аспекти дослідження

6. Дата видачі завдання 13.07.25-19.07.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи *	Строк виконання етапів роботи	Примітка
	Визначення теми кваліфікаційної роботи	23.01.25-01.02.2025	
	Складання змісту роботи, оформлення та затвердження завдання	13.07.25-19.07.2025	
	Опрацювання літературних джерел, нормативних документів	до 10.09.25	
	Обробка статистичної та аналітичної інформації	до 30.09.25	
	Написання вступу	до 10.10.25	
	Написання розділу 1	до 01.11.25	
	Написання розділу 2	до 25.11.25	
	Написання розділу 3	до 20.12.25	
	Підготовка висновків	до 30.12.25	
	Оформлення роботи	до 03.01.25	
	Подання на кафедру електронного варіанту роботи для перевірки на плагіат	до 04.01.25	
	Подання на кафедру кваліфікаційної роботи	до 06.01.25	
	Підготовка тексту доповіді і демонстраційного матеріалу	до 16.01.26	

Здобувач освіти _____

Лагодюк С.Д.

Керівник роботи _____

Квеляшвілі І.М.

АНОТАЦІЯ

Лагодюк С. Д. *Міжнародні стандарти митного адміністрування та їх імплементація в Україні.*

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2026.

У магістерській роботі здійснено комплексне дослідження міжнародних стандартів митного адміністрування та особливостей їх імплементації в Україні в умовах євроінтеграційних процесів і трансформації системи публічного управління. Розглянуто сутність митного адміністрування як складової державного управління, визначено його функціональне значення у забезпеченні економічної безпеки, наповненні державного бюджету та сприянні міжнародній торгівлі. Проаналізовано міжнародно-правові та національні засади впровадження митних стандартів, зокрема норми та рекомендації Всесвітньої митної організації, Європейського Союзу та Світової організації торгівлі.

У роботі узагальнено підходи до організації митного адміністрування в країнах Європейського Союзу, Азії та Північної Америки, визначено їх ключові інституційні та технологічні особливості. Окрему увагу приділено аналізу стану та динаміки імплементації міжнародних стандартів у митну систему України, виявлено основні проблеми та бар'єри їх практичної реалізації. Обґрунтовано напрями подальшого реформування митного адміністрування з урахуванням міжнародного досвіду та потреб національної економіки. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих висновків і рекомендацій у діяльності органів публічної влади та митних органів України.

Ключові слова: митне адміністрування, міжнародні стандарти, імплементація, публічне управління, митна політика.

SUMMARY

Lahodiuk S. D. *International standards of customs administration and their implementation in Ukraine.*

Qualification thesis for obtaining a Master's degree in specialty 281 "Public Administration". University of Customs and Finance, Dnipro, 2026.

In the master's thesis, a comprehensive study of international standards of customs administration and the specific features of their implementation in Ukraine is conducted in the context of European integration processes and the transformation of the public administration system. The essence of customs administration as a component of public governance is examined, and its functional significance in ensuring economic security, contributing to state budget revenues, and facilitating international trade is determined. The international legal and national frameworks for the implementation of customs standards are analyzed, including the norms and recommendations of the World Customs Organization, the European Union, and the World Trade Organization.

The thesis systematizes approaches to the organization of customs administration in the countries of the European Union, Asia, and North America, identifying their key institutional and technological characteristics. Particular attention

is paid to the analysis of the current state and dynamics of the implementation of international standards in the customs system of Ukraine, as well as to identifying the main problems and barriers to their practical application. The directions for further reform of customs administration are substantiated, taking into account international experience and the needs of the national economy. The practical significance of the study lies in the possibility of using the obtained conclusions and recommendations in the activities of public authorities and customs bodies of Ukraine.

Key words: customs administration, international standards, implementation, public administration, customs policy.

Список публікацій здобувача

1. Лагодюк С. Д. Імплементация міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні: виклики та перспективи. Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально-психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд: матер.міжнар.наук-практ.конф.(м.Дніпро, листопад 2025). Дніпро: УМСФ, 2025. С.149-151. URL: <https://surl.li/ngumqb> (Додаток А)

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	10
1.1 Сутність та значення митного адміністрування в системі державного управління	10
1.2 Нормативно-правове забезпечення впровадження міжнародних стандартів в Україні	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ ДО МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	26
2.1 Аналіз систем митного адміністрування в країнах Європейського Союзу	26
2.2 Практика країн Азії (Японія, Сінгапур, Китай): інноваційні моделі адміністрування	31
2.3 Практики митного адміністрування в США, Канаді	37
РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ МИТНИХ СТАНДАРТІВ В МИТНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	44
3.1 Стан та динаміка інтеграції міжнародних норм у вітчизняне митне законодавство	44
3.2 Проблеми та бар'єри адаптації міжнародного досвіду митного адміністрування	51
3.3 Перспективи подальшого реформування митного адміністрування в Україні	58
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації, активного розвитку міжнародної торгівлі та поглиблення інтеграційних процесів між державами митне адміністрування набуває стратегічного значення як ключовий елемент системи державного управління. Для України це питання є особливо актуальним у зв'язку з реалізацією курсу на європейську інтеграцію, виконанням зобов'язань за Угодою про асоціацію з Європейським Союзом, а також необхідністю адаптації національної митної системи до міжнародних стандартів в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки.

Міжнародні стандарти митного адміністрування, розроблені Всесвітньою митною організацією, Європейським Союзом, Світовою організацією торгівлі та іншими міжнародними інституціями, формують загальновизнані підходи до організації митних процедур, управління ризиками, цифровізації процесів, забезпечення прозорості та доброчесності митних органів. Їх імплементація спрямована на спрощення міжнародної торгівлі, підвищення рівня безпеки, мінімізацію корупційних ризиків і створення сприятливого середовища для добросовісних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Для України імплементація міжнародних стандартів митного адміністрування є не лише технічним або правовим процесом, а складовою глибшої трансформації системи публічного управління. Митна служба відіграє важливу роль у забезпеченні наповнення державного бюджету, захисті економічних інтересів держави, протидії незаконному переміщенню товарів і водночас у сприянні розвитку міжнародної торгівлі. У цих умовах ефективність митного адміністрування безпосередньо впливає на економічну стабільність, інвестиційну привабливість країни та рівень довіри міжнародних партнерів.

Особливої актуальності набуває аналіз практичної реалізації міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні. Попри значний прогрес у гармонізації законодавства з правом Європейського Союзу та впровадження сучасних інструментів, таких як авторизований економічний оператор, спільний

транзит, електронне декларування та ризик-орієнтовані підходи, залишається низка проблем і бар'єрів, пов'язаних з інституційною спроможністю митних органів, технічним забезпеченням, кадровим потенціалом та практикою застосування норм, що зумовлює потребу комплексного наукового аналізу процесу імплементації міжнародних стандартів з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження міжнародних стандартів митного адміністрування та аналіз особливостей їх імплементації в Україні з урахуванням правових, організаційних і управлінських аспектів. Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких завдань:

- розкрити сутність митного адміністрування як елементу системи державного управління та визначити його значення в умовах глобалізації;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення впровадження міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні;
- здійснити аналіз систем митного адміністрування в країнах Європейського Союзу;
- дослідити інноваційні моделі митного адміністрування в країнах Азії (Японія, Сінгапур, Китай);
- дослідити практику митного адміністрування в США та Канаді;
- проаналізувати стан і динаміку імплементації міжнародних стандартів у вітчизняну митну систему;
- з'ясувати основні проблеми та бар'єри адаптації міжнародного досвіду в Україні;
- обґрунтувати перспективи подальшого реформування митного адміністрування з урахуванням міжнародних стандартів.

Об'єктом дослідження є система митного адміністрування як складова державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Предметом дослідження є міжнародні стандарти митного адміністрування та механізми їх імплементації у вітчизняну митну систему.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняльно-правовий метод, системний і структурно-функціональний підходи, а також методи узагальнення та прогнозування, що дозволили комплексно дослідити процеси реформування митного адміністрування.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час участі у Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально-психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд», яка відбулася 14 листопада 2025 року в місті Дніпро. У межах роботи Секції 2 – «Розвиток міжнародних економічних відносин в умовах нестабільності» – було представлено доповідь на тему: «Імплементация міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні: виклики та перспективи», основні положення якої опубліковані в офіційному збірнику матеріалів конференції [66].

Структура та обсяг дипломної роботи. Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів (дев'яти підрозділів), висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 86 сторінок. Список використаних джерел містить 66 найменувань, у тому числі 7 іноземною мовою. У роботі вміщено 1 таблицю.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1 Сутність та значення митного адміністрування в системі державного управління

Митне адміністрування займає ключову позицію в структурі державного управління, виконуючи роль інструменту реалізації митної політики країни, забезпечення фіскальних функцій, захисту економічних інтересів, а також дотримання законодавства в процесі переміщення товарів через митний кордон. В умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці та зростання інтенсивності міжнародної торгівлі ефективність митного адміністрування набуває стратегічного значення. Саме через діяльність митних органів держава балансує сприяння зовнішньоекономічній активності із необхідністю забезпечення національної безпеки та наповнення державного бюджету [1].

У науковій літературі поняття адміністрування традиційно пов'язується з управлінською діяльністю та механізмами реалізації державної політики. Енциклопедичні та доктринальні підходи трактують адміністрування як процес керівництва, управління, організаційно-розпорядчої діяльності, що здійснюється органами публічної влади задля досягнення суспільно значущих цілей [2; 3]. Адміністрування можна розглядати як специфічну форму управлінської активності інституцій публічної влади, спрямовану на впровадження механізмів саморегуляції соціальної системи та її розвитку відповідно до визначених цілей [4].

З огляду на сучасний стан наукових досліджень, поняття адміністрування доцільно тлумачити у кількох аспектах: як спосіб реалізації публічного інтересу, як механізм впровадження державної політики та як діяльність органів публічної влади, спрямовану на досягнення суспільно важливих результатів [5]. Подібний

підхід дозволяє сприймати адміністрування не тільки як набір формальних управлінських дій, а й як багатовимірний процес взаємодії між владними структурами та суспільством, орієнтований на реалізацію публічного блага. У контексті державного управління адміністрування виконує функцію операційного інструменту практичного втілення політичних рішень. Через адміністративні процедури, управлінські акти та організаційні механізми забезпечується імплементація державної політики в конкретних галузях суспільного життя. На відміну від стратегічного управління, яке визначає довгострокові напрями розвитку, адміністрування зосереджується на розв'язанні завдань оперативного та тактичного характеру. Воно є ключовою ланкою, яка поєднує політичні й правові рішення держави з їх практичною реалізацією у визначених сферах діяльності. У цьому сенсі адміністрування виступає основним механізмом інституціоналізації державної влади, оскільки саме через побудовані адміністративні процедури нормативні акти набувають реального прикладного значення. Адміністративна діяльність органів виконавчої влади сприяє стабільному функціонуванню державного апарату, забезпечує координацію дій різних управлінських структур та передбачуваність впливу з боку держави на соціальні процеси. Таким чином, адміністрування є невід'ємною складовою ефективного публічного управління, що гарантує безперервне виконання державних функцій і досягнення поставлених цілей задля забезпечення суспільного добробуту.

І. П. Яковлев звертає увагу на активне використання терміна «адміністрування» у сфері державного управління, наголошуючи, що він охоплює опис механізмів управління, реформування виконавчо-розпорядчої діяльності, організацію сплати обов'язкових платежів, реалізацію адміністративних повноважень та інші аспекти публічної діяльності [6]. Багатозначність цього терміна зумовлена потребою відобразити нові якісні риси взаємодії між державою та суспільством в умовах трансформацій публічного управління.

У цьому контексті поняття «митне адміністрування» доцільно трактувати як спеціалізовану форму державного управління у сфері митної справи. Воно включає комплекс організаційно-правових, управлінських і контрольних заходів, які здійснюються митними органами в межах їхніх повноважень задля реалізації митної політики, забезпечення законності та ефективної роботи митної системи. Як складова державного управління, митне адміністрування характеризується системним підходом і чіткою ієрархією управлінських процедур. Воно засноване на розмежуванні компетенцій між органами митної служби, регламентуванні процедур ухвалення рішень і механізмів їх виконання. У цьому процесі використовуються як імперативні, так і диспозитивні управлінські методи, що дозволяє поєднувати контрольну функцію держави із завданнями сприяння легальній зовнішньоекономічній діяльності. Таким чином, митне адміністрування виступає інструментом організаційного впливу держави на митні правовідносини, забезпечуючи їх впорядкованість, стабільність та передбачуваність.

Митне адміністрування відрізняється від загального державного управління своєю вузькою спеціалізацією, що охоплює регулювання зовнішньоекономічної діяльності, контроль за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон, збір митних платежів і організацію митного контролю. Митні органи при цьому виконують не лише контрольну роль, а й беруть на себе функції публічно-сервісної діяльності, сприяючи створенню сприятливих умов для добросовісних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [7].

Особливого значення в рамках митного адміністрування набуває його функціональна складова. У науковій літературі функції митних органів традиційно поділяли на чотири основні: фіскальну, регулятивну, охоронну та економічну [8]. Проте останнім часом, у процесі адміністративних реформ та змін у системі державного управління, спостерігається тенденція до перегляду та оптимізації функціонального наповнення митних органів. Зокрема, С. В.

Ківалов і Б. А. Кормич аргументували доцільність виокремлення трьох ключових функцій митної політики: захисної, регулятивної та фіскальної [9].

Еволюцію наукових підходів у галузі митного адміністрування слід розглядати як показовий процес зміни його парадигми – від виключно контрольної та репресивної моделі до більш збалансованої системи, акцентованої на гармонізацію інтересів держави і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. У цьому контексті митне адміністрування постає важливим інструментом реалізації ключових функцій держави у сферах економіки, фінансів та безпеки, що доводить його фундаментальну роль у системі державного управління. Завдяки митному адмініструванню державні органи здійснюють комплексний вплив на процеси зовнішньоекономічної діяльності, забезпечуючи виконання трьох ключових функцій: фіскальної, регулятивної та захисної. Фіскальна функція орієнтована на наповнення державного бюджету та гарантування фінансової стабільності, регулятивна спрямована на управління потоками імпорту й експорту відповідно до стратегічних економічних пріоритетів, а захисна на забезпечення національних інтересів, економічної безпеки й підтримку правопорядку. Ця сукупність функцій визначає особливе місце митного адміністрування в системі державного управління, адже через нього реалізуються економічні, фінансові та правоохоронні завдання, що є важливими для сучасної держави. Особливу роль у митному адмініструванні відіграє саме фіскальна функція, яка полягає у нарахуванні та сплаті митних платежів. Митні платежі становлять одне з ключових джерел формування доходної частини державного бюджету України, а ефективність їх адміністрування безпосередньо залежить від професійної діяльності митних органів [1]. Через механізми митного адміністрування держава мобілізує фінансові ресурси для виконання соціальних, економічних і оборонних завдань.

Однак митне адміністрування не може бути обмежене винятково адмініструванням митних платежів. У наукових дослідженнях акцентується

увага на тому, що ця діяльність становить лише одну з складових ширшої категорії митного адміністрування, яка додатково охоплює процеси митного контролю, оформлення вантажів, застосування митних режимів, визначення митної вартості товарів, їхню класифікацію відповідно до УКТ ЗЕД, встановлення країни походження товарів і функціонування інших елементів системи митного регулювання [10]. Таке диференціювання має особливе значення для наукового осмислення митного адміністрування, оскільки воно дозволяє уникнути спрощеного трактування цього явища як процесу, обмеженого фіскальними аспектами. Попри те що адміністрування митних платежів становить важливий компонент роботи митних органів, митне адміністрування у своєму широкому значенні включає значно більший комплекс управлінських, організаційних та правових процесів. Діяльність у цьому напрямку спрямована на регулювання процедур перетину кордону, забезпечення митного контролю та реалізацію державної митної політики. Такий інтегративний характер митного адміністрування зумовлює його позицію як автономного інституту державного управління. Отже, митне адміністрування справедливо розглядати як багатофункціональну управлінську діяльність держави, що об'єднує норми митного, податкового та адміністративного законодавства і має на меті сприяти ефективному функціонуванню митної системи в інтересах держави і суспільства загалом.

Важливою характеристикою митного адміністрування як складової державного управління є його публічно-правовий характер. У основі митних правовідносин лежать принципи владності та підпорядкування, які зумовлені специфічними повноваженнями митних органів та домінуванням державних інтересів над приватними у сфері митної діяльності. Саме з цієї причини митні правовідносини відносяться до категорії публічних і регулюються сукупністю правових норм різних галузей у таких сферах, як митне, податкове й адміністративне право [1].

Законодавче забезпечення митного адміністрування в Україні базується на

положеннях Митного та Податкового кодексів України [11; 12]. Саме ці нормативно-правові акти визначають компетенції митних органів, встановлюють порядок здійснення митного контролю, оформлення товарів, а також справляння митних платежів [1; 13]. Митне адміністрування виконує роль інституційного механізму, за допомогою якого держава забезпечує взаємодію між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Цей механізм спрямований на гарантування прозорості, законності та прогнозованості митних процедур.

У структурі митного адміністрування чітко окреслені суб'єктно-об'єктні відносини, властиві класичній моделі державного управління. Суб'єктами таких відносин виступає держава в особі уповноважених органів, а також інші установи публічної влади, які залучені до реалізації державної митної політики. Водночас учасниками цих відносин є суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, а у разі виникнення спорів – судові органи, що забезпечують захист прав і законних інтересів сторін. Об'єктом митного адміністрування виступає система фінансових, організаційних та правових відносин, які виникають при переміщенні товарів через митний кордон держави, їх оформленні, контролі й оподаткуванні. У цьому контексті реалізуються управлінські функції митних органів, спрямовані на оптимізацію процедур, запобігання правопорушенням і підтримання стабільності державного бюджету. Характер суб'єктно-об'єктних відносин визначає використання різних державних форм і методів впливу. Особливе місце в цих процесах посідають адміністративні акти, процедури контролю, інформаційно-аналітичні підходи та заходи відповідальності. Водночас сучасна практика митного адміністрування спрямована на поступове розширення комунікації між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що сприяє більшій ефективності управлінських рішень і зменшує ризики конфліктів у рамках митних правовідносин [14; 15].

Особливу увагу слід звернути на адміністративно-правовий аспект

митного адміністрування, який визначає його роль у системі виконавчої влади. Основи адміністративно-правового регулювання у сфері митної справи утворюють складну систему, що включає нормативно-правову базу, організаційну структуру митних органів, процедури ухвалення управлінських рішень, а також механізми відповідальності за порушення митних правил. Ефективність функціонування митного адміністрування значною мірою залежить від вдосконалення цих засад, які окреслюють межі повноважень посадових осіб і забезпечують захист прав учасників митних правовідносин. У цьому контексті важливе місце займає принцип дотримання прав та інтересів осіб, гарантованих законом, зафіксований у статті 8 Митного кодексу України. Цей принцип зобов'язує митні органи діяти таким чином, щоб їхня діяльність не порушувала права суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що підтверджує поступовий перехід від виключно командно-розпорядчої до більш збалансованої моделі управління у цій сфері [7].

Сучасний підхід до митного адміністрування все більше базується на публічно-сервісній моделі, де митні органи розглядаються не лише як контрольні-наглядові структури, але й як надавачі адміністративних послуг. Такий підхід сприяє створенню сприятливих умов для того, щоб громадяни та підприємства могли реалізовувати свої права та захищати інтереси у сфері митних правовідносин. Орієнтованість на сервіс підвищує рівень довіри суспільства до державних інституцій і стимулює добровільне дотримання митного законодавства. Встановлення конструктивного діалогу між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності набуває стратегічної важливості, оскільки сприяє зменшенню кількості правопорушень у митній сфері й підвищенню ефективності контролю. Добровільне виконання митних правил, яке забезпечується прозорістю процедур та передбачуваністю управлінських рішень, знижує витрати як для держави, так і для бізнесу. Разом із тим поєднання сервісних і правоохоронних функцій у роботі митної служби підкреслює її збалансований характер, що відповідає стандартам правової та

демократичної держави.

Окрім виконання сервісних завдань, митні органи залишаються значущою правоохоронною інстанцією. Ще з 1993 року вони закріплені законодавством як правоохоронні органи, що передбачає їхні повноваження у виявленні, припиненні та розслідуванні порушень митного законодавства. Водночас усі правоохоронні заходи повинні здійснюватися винятково в межах закону з дотриманням процесуальних гарантій захисту прав осіб, що відповідає фундаментальним принципам правової державності. Крім правоохоронної функції, митне адміністрування виконує також регулятивну роль, спрямовану на впорядкування зовнішньоекономічних процесів. Через реалізацію митних процедур та застосування інструментів тарифного й нетарифного регулювання держава формує структуру імпорту й експорту, захищає внутрішній ринок і підтримує вітчизняного виробника [7].

Митне адміністрування відіграє ключову роль у системі державного управління, зокрема завдяки своєму нерозривному зв'язку з публічною фінансовою діяльністю. Управління митними платежами сприяє залученню значних фінансових ресурсів, необхідних для виконання державних функцій, що робить цей процес важливим напрямом публічної фінансової політики [16]. Однак його значення виходить за межі суто фінансової сфери, адже митне адміністрування інтегрується у ширший комплекс управління митною діяльністю, що демонструє сучасні тенденції у сфері державного управління, зокрема акцент на ефективності, прозорості та забезпеченні дотримання прав і законних інтересів громадян. Перехід від суворо нормативної системи контролю до більш адаптивної і сервісно орієнтованої моделі свідчить про готовність митної сфери до відповідей на виклики нових соціально-економічних реалій. При цьому правоохоронна та фіскальна складові залишаються незмінними, підтверджуючи стратегічну важливість цього інституту у захисті публічних інтересів. Таким чином, митне адміністрування варто розглядати як багатогранний інститут, що поєднує управлінські, адміністративно-правові,

фінансові й контрольні функції. Його сутність полягає в організації та реалізації митної політики через діяльність відповідних органів, а метою є сприяння економічній стабільності, захист публічних інтересів і забезпечення прав усіх учасників митних відносин.

1.2 Нормативно-правове забезпечення впровадження міжнародних стандартів в Україні

У контексті інтеграції у світову економіку та формування взаємовигідних відносин із міжнародними партнерами важливим завданням є гармонізація митної політики з загальноприйнятими міжнародними стандартами. З 2014 року, в межах реалізації стратегічного курсу на європейську інтеграцію, Україна послідовно впроваджує комплексні заходи з реформування митної системи. Російська агресія та загострення безпекової ситуації лише підсилили потребу вдосконалення митного контролю, щоб забезпечити його відповідність міжнародним вимогам у сфері безпеки та торговельної.

Ключовими поняттями в цьому контексті є стандартизація та сертифікація. Стандартизація – це процес встановлення та впровадження єдиних норм і правил, які забезпечують уніфікацію, однаковість та стабільність процедур і процесів. У митній сфері вона спрямована на уніфікацію операцій, документів та процедур, що підвищує ефективність та прозорість роботи митних органів. Основною метою стандартизації є створення єдиних підходів до виконання митних операцій, що сприяє ефективному функціонуванню митниці, поліпшенню міжнародної співпраці, спрощенню процедур та зміцненню взаємної довіри між учасниками зовнішньої торгівлі. В той час, сертифікація – це процедура, яка засвідчує відповідність об'єкта певним встановленим стандартам. У митній сфері вона передбачає перевірку товарів, послуг або процесів на дотримання чинних норм і вимог [17].

Цілком слушною є думка С. М. Перепьолкіна, що процеси правової конвергенції національних митних систем є більш ефективними, коли здійснюються на основі спеціально укладених двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод, а також актів, прийнятих у рамках міжнародних організацій. Саме через розроблення єдиних стандартів поведінки у сфері митного регулювання досягається ефективна взаємодія між державами [18]. Цей підхід знаходить своє відображення і в стратегічному курсі України. Згідно з Бюджетною декларацією на 2025-2027 роки, схваленою постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року № 751 [19], ключовим завданням митної політики на середньострокову перспективу визначено побудову передбачуваної, прогнозованої митної системи, орієнтованої на стандарти Європейського Союзу. У цьому контексті важливим орієнтиром є Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає, що Україна має модернізувати митне законодавство та інституції не лише з урахуванням положень Конвенції, а й шляхом імплементації Митних прототипів ЄС («Customs Blueprints»), що підкреслюють необхідність реформування адміністративної та операційної спроможності митних органів і поступової адаптації процедур до стандартів ЄС, відповідно до взятих Україною міжнародних зобов'язань [20].

Вагому роль у розробці таких норм відіграють Всесвітня митна організація (далі – ВМО) та Світова організація торгівлі (далі – СОТ), які формують основні правові засади спрощення митних процедур та їх уніфікації на міжнародному рівні. Під егідою ВМО держава стала учасницею ключових конвенцій: Женевської, Стамбульської, Кіотської, Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису і кодування товарів, Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародного дорожнього перевезення, Митної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відтворенні, розслідуванні та принципі порушень митного законодавства.

Особливе значення серед усіх міжнародних стандартів у сфері митного регулювання має Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 року, більш відома як Кіотська конвенція. Цей документ разом із додатками виконує функцію своєрідного кодексу поведінки держав у сфері митних відносин. Конвенція охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із митним контролем, процедурою оформлення товарів та іншими аспектами митної діяльності. З метою модернізації та приведення митних процедур у відповідність до потреб сучасної міжнародної торгівлі, у 1999 році Рада Всесвітньої митної організації ухвалила оновлену редакцію цього документа. Україна приєдналася до Кіотської конвенції у 2006 році. Структурно документ являє собою чітко організований набір норм і принципів, що складається з Основної частини, Загального додатка та ряду Спеціальних додатків, які деталізують конкретні напрямки митного регулювання [21].

Універсальною основою, яку держави застосовують для розрахунку митних тарифів, ведення статистики та інших регуляторних цілей є Міжнародна конвенція про гармонізовану систему опису і кодування товарів (далі – ГС), яка набула чинності у 1988 році. Гармонізована система включає близько 5000 товарних позицій, кожна з яких має унікальний шестизначний код. Присвоєння коду здійснюється відповідно до чітко встановлених правил класифікації, що забезпечує уніфікований підхід до ідентифікації товарів у міжнародній торгівлі. Система ГС також активно використовується для формування торговельної політики, визначення правил походження товарів, моніторингу обігу контрольованої продукції, розрахунку податків і транспортних тарифів, регулювання квот, аналізу цін, а також для проведення економічних досліджень і статистичного аналізу. Україна стала учасницею цієї конвенції у 2002 році [21].

Також варто виокремити Митну конвенцію про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (далі – Конвенція МДП), до якої Україна приєдналася у 1994 році. Станом на сьогодні до Конвенції

приєдналися понад 70 держав. Основною метою Конвенції є сприяння розвитку міжнародних вантажних автоперевезень шляхом спрощення, уніфікації та гармонізації митних та прикордонних процедур. Документ регламентує правила перевезення товарів від митного органу країни відправлення до митного органу країни призначення. Обов'язковою умовою застосування Конвенції є участь автомобільного транспорту на певному етапі маршруту. Вантажі, що перевозяться за процедурою МДП, звільняються у проміжних країнах від сплати митних зборів або надання гарантій, а також, як правило, від повторного митного огляду. Основним документом для такого перевезення є книжка МДП, що значно скорочує час проходження кордонів і зменшує витрати, пов'язані з затримками у дорозі [21].

Регламентують процедури тимчасового ввезення товарів – Конвенція про карнет АТА та Конвенція щодо тимчасового ввезення (Стамбульська конвенція). Обидві Конвенції передбачають застосування системи АТА, яка забезпечує можливість вільного переміщення товарів через митні кордони з метою тимчасового ввезення без сплати митних платежів та податків. Переміщення товарів у межах цієї системи здійснюється на підставі єдиного супровідного документа – карнета АТА, а функціонування системи базується на механізмі міжнародних гарантій [21].

Важливе значення мають і рекомендаційні стандартні правила, які також стосуються діяльності митних служб, а саме Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі 2005 р. та Декларація про сумлінність митних службовців 1993 р.. Система рамоквих стандартів SAFE, ухвалена у 2005 році, спрямована на підвищення безпеки міжнародних ланцюгів постачань і спрощення процедур світової торгівлі. Основу системи становлять чотири елементи: попереднє електронне інформування про вантажі, єдиний підхід до управління ризиками, обов'язковий огляд ризикових вантажів у країні-відправнику за запитом країни-приймача з використанням сучасного обладнання, а також надання пільг підприємствам, які відповідають

встановленим стандартам безпеки. У рамках програми Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі був вперше запроваджений інститут АЕО, що власне є однією з основних форм сертифікації. Самі стандарти SAFE заклали базу для створення національних програм АЕО, що мають на меті підвищення митної безпеки та оптимізацію митних процедур [21].

Декларація про сумлінність митних службовців (Арушська декларація) 1993 року, переглянута у 2003-му, також є важливим міжнародним документом, що встановлює базові стандарти професійної етики та боротьби з корупцією у митних службах. Вона не має обов'язкової сили, однак містить 10 ключових принципів, які рекомендується враховувати при формуванні національного антикорупційного законодавства в митній сфері. До них належать: лідерство і підтримка з боку керівництва; уніфіковане законодавство; прозорість процедур і стандартів; автоматизація для зменшення корупційних ризиків; реформа і модернізація діяльності митниць; перевірка і розслідування порушень; запровадження кодексу поведінки; ефективне управління кадрами; розвиток моралі та організаційної культури; а також відкриті відносини з клієнтами [22].

Щодо вітчизняної практики, то законодавчим фундаментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності, митної справи і спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі є: Конституція України [23], Митний кодекс України [11], Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [24], частково Податковий кодекс України [12], численні підзаконні нормативно-правові акти.

У межах інтеграції до європейського митного простору Україна за останні роки здійснила значну адаптацію свого законодавства до стандартів ЄС. З лютого 2018 року Україна приєдналася до Конвенції Пан-Євро-Мед про правила походження товарів, а з січня 2019 року почала застосовувати її у торгівлі з ЄС. У сфері захисту прав інтелектуальної власності з 2020 року діє оновлена процедура митного контролю: у 2019 році ухвалено відповідний

закон, а у 2020 – нормативні акти, які впровадили уніфікований підхід до захисту інтелектуальної власності та вдосконалили реєстрацію прав у митному реєстрі. Це стало важливим кроком до прозорого бізнес-середовища, що було підтверджено дослідженням програми USAID.

З серпня 2020 року в Україні діє програма Авторизованого економічного оператора (далі – АЕО) – на основі закону 2019 року та постанови КМУ 2020 року, оновленої у вересні 2022 року. Також Україна підключилася до загальної митної інформаційної системи ЄС (CCN) та впровадила Нову Комп'ютеризовану Транзитну Систему (NCTS). У жовтні 2022 року Україна стала учасницею Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами. Того ж року було ухвалено новий закон, що забезпечив синхронізацію різних елементів системи митних спрощень – як для АЕО, так і для інших підприємств. Введено європейську процедуру прийняття митних рішень за заявами, а з липня 2023 року дозволено використовувати NCTS для внутрішнього транзиту й запроваджено транзитні спрощення МДП [25].

Також, у рамках зближення митного законодавства України з правом ЄС до Митного кодексу України було внесено низку змін. Зокрема, уточнено порядок оформлення митних декларацій для товарів, що класифікуються в межах однієї товарної позиції за УКТ ЗЕД, а також розширено доступ до митних спрощень – відтепер їх можуть застосовувати не лише АЕО, а й інші надійні підприємства. Запроваджено низку процедур, аналогічних тим, що використовуються в ЄС: це стосується механізмів прийняття митних рішень, оцінки та моніторингу відповідності, а також процесів внесення змін до рішень, їх перегляду, скасування чи анулювання. Окрім того, було врегульовано питання застосування режиму «кінцевого використання», що відповідає європейським нормам. Зміни стосуються і правил визначення країни походження товарів та положень щодо забезпечення реалізації угод України про вільну торгівлю. Окрему увагу приділено гармонізації процедур

декларування військової техніки та іншої специфічної продукції за європейськими стандартами. Слід зазначити, що 22 серпня 2024 року було прийнято Закон України № 3926-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації окремих положень Митного кодексу Європейського Союзу» [26]. Також, з метою врахування підходів до товарної класифікації було затверджено оновлену редакцію Митного тарифу України, а також внесено зміни до порядку ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) та її пояснень [27].

Можна констатувати, що митне законодавство України в значній мірі вже гармонізоване з правом Європейського Союзу. Разом з тим, основними напрямками подальшого зближення залишаються: впровадження єдиних правил щодо митних платежів і тарифів, створення ефективної електронної системи декларування товарів, лібералізація митних процедур, уніфікація сертифікаційних вимог, а також посилення боротьби з нелегальним переміщенням товарів через митний кордон.

У цьому контексті упродовж 2025-2027 років передбачається реалізація комплексу заходів із реформування митної політики та адміністрування відповідно до положень Національної стратегії доходів до 2030 року. Основна увага буде зосереджена на гармонізації митного законодавства України з правом ЄС, посиленні антикорупційних механізмів та підвищенні рівня довіри до митних органів, розвитку партнерських відносин з бізнесом, активізації міжнародного митного співробітництва, інституційному зміцненні митної служби, а також модернізації IT-інфраструктури та технічного оснащення митного контролю [19].

У рамках виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС, а також задля підтвердження відповідності критеріям для країни-кандидата на вступ до Євросоюзу, Стратегією передбачено низку ключових заходів. Зокрема, протягом 2024–2026 років планується розробка нового Митного кодексу України, який забезпечить повну імплементацію положень *acquis* ЄС у митній

сфері, уніфікацію процедур з митною системою ЄС. Передбачено також розроблення спеціального закону про здійснення митної справи в Україні – для врегулювання питань, не охоплених МК ЄС, зокрема правового статусу митних органів і проходження служби в них. У 2026 році має бути проведена офіційна оцінка відповідності українського митного законодавства європейському праву [27].

Водночас, незавершеність гармонізації законодавства та обмежена реалізація вже імплементованих європейських підходів у сфері митного контролю і процедур негативно впливають на темпи євроінтеграції, що ускладнює переорієнтацію зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану, обмежує інструменти підтримки національного виробництва та створює бар'єри для виходу українського бізнесу на ринки ЄС і світу. Актуальними залишаються потреби в подальшому реформуванні митної політики, розбудові електронних сервісів, розвитку інфраструктури та впровадженні сучасних технологічних рішень у діяльність митниці.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ ДО МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

2.1 Аналіз систем митного адміністрування в країнах Європейського Союзу

Усі держави-члени Європейського Союзу функціонують у межах спільної митної території та дотримуються уніфікованої митної політики щодо третіх країн. Водночас кожна країна застосовує власний підхід до організації національної митної системи. Законодавство ЄС не обмежує у виборі організаційної моделі, що спричинило формування рівного розподілу між державами-членами за типами митних адміністрацій. Так, у дев'яти країнах Європейського Союзу митні адміністрації функціонують як самостійні митні служби, ще у дев'яти як органи доходів, а в решті у формі департаментів у складі міністерств. Варто підкреслити, що держави регулярно переглядають і реформують свої організаційні моделі відповідно до актуальних завдань і стратегічних пріоритетів. Таким чином, управлінські підходи до функціонування національних митних систем постійно змінюються у процесі їхнього розвитку [28].

Основу правового регулювання торговельних відносин Європейського Союзу з третіми країнами становлять такі документи:

- Митний кодекс Європейського Союзу, прийнятий 12 жовтня 1992 року, що став першим системним кроком до уніфікації митного законодавства в межах ЄС. Цей документ визначив базові терміни й поняття, необхідні для ефективного функціонування митної системи. Зокрема, у статті 4 Кодексу закріплено тлумачення 24 ключових термінів, що дозволило країнам-членам гармонізувати митні процедури, полегшити товарообіг та посилити правову узгодженість між державами ЄС;

- Регламент Комісії № 2454/93, який деталізує порядок реалізації положень Регламенту Ради № 2913/92 про створення Митного кодексу;

- Розділ II «Вільне пересування товарів» (статті 28–37) Угоди про створення Європейського Союзу, що формує правові засади безперешкодного обігу товарів.

Крім того, важливою складовою митної системи Європейського Союзу є Єдиний митний тариф, що юридично закріплений у статті 31 Угоди про створення ЄС. Він слугує уніфікованою базою для застосування митного законодавства ЄС та реалізації його загальної торговельної політики. Доходи від застосування Єдиного митного тарифу надходять безпосередньо до бюджету Європейського Союзу, що робить його одним із основних джерел фінансового забезпечення діяльності ЄС [29].

У травні 2023 року Європейська комісія оголосила про масштабну реформу Митного союзу ЄС, що охоплює правові, організаційні та технологічні зміни. Основна мета – адаптація митної системи до сучасних викликів. У сфері законодавства передбачено оновлення Митного кодексу, з акцентом на спрощення імпорتنих процедур та чітке розмежування обов'язків учасників митних операцій. Крім того, планується посилити контроль за товарами на основі аналітики ланцюгів постачання. Реформа також стосується уповноважених економічних операторів, тобто підприємствам, які довели свою надійність надаватимуть ширші повноваження – спрощене митне оформлення, самостійне декларування та мінімальний нагляд з боку митниці.

Серед ключових інституційних та інформаційних змін, закладених у митній реформі ЄС, особливе місце займає створення Митного органу ЄС (EU Customs Authority) та Хабу митних даних ЄС (EU Customs Data Hub). Новий наднаціональний орган EU Customs Authority покликаний частково замінити функції національних митних адміністрацій. Він відповідатиме за:

- створення та підтримку Хабу митних даних;
- уніфікацію ІТ-систем країн-членів;

- централізоване управління ризиками на основі даних із Хабу;
- розробку спільних підходів до митного контролю;
- координацію оперативного управління у кризових ситуаціях.

Хаб митних даних ЄС створюється як єдина інформаційна платформа для збору, збереження й обробки митної інформації, яка буде доступною для всіх відповідних структур – від національних митниць до європейських інституцій (Єврокомісія, OLAF, EPPO, Europol, Frontex), що дозволить уникати дублювання даних, передавати інформацію централізовано, без звернення до окремих національних систем та повторно використовувати незмінні дані при наступних імпортно-експортних операціях. У довгостроковій перспективі планується повна заміна 27 національних систем декларування (таких як ATLAS у Німеччині, DELTA у Франції, MDAS у Литві) єдиною європейською платформою, що дозволить значно оптимізувати витрати.

Ще одним значущим напрямком митної реформи є інтеграція штучного інтелекту (ШІ) та аналітики великих даних (Big Data Analytics), що використовуватиметься для виявлення нелегальної торгівлі, ухилення від сплати мита та прогнозування інших можливих загроз. Застосування ШІ дозволяє суттєво покращити якість митного контролю. Зокрема, за допомогою систем автоматичного аналізу, таких як Risk Management Framework (RMF) або система Customs Decision Support System (CDSS), що дозволяє митникам швидко отримувати рекомендації щодо класифікації товарів, визначення митної вартості та відповідних митних тарифів, використовуючи алгоритми машинного навчання для порівняння з історичними даними. Також, у деяких європейських портах і аеропортах використовуються системи на базі комп'ютерного зору для автоматичної перевірки вантажів. Реалізація нової митної архітектури триватиме до 2040 року, а особливу роль у цьому процесі відіграватимуть представники бізнесу та цифрового сектору [30].

Митні служби багатьох європейських країн в даний час активно використовують систему ASYCUDA та її національні варіації. Вона є

універсальним інструментом для автоматизованого управління митними процесами та охоплює практично всі етапи митного оформлення. Розроблена для модернізації митних процедур у країнах із середнім і високим рівнем доходу, ця система значно спрощує та прискорює взаємодію суб'єктів ЗЕД з митними органами. ASYCUDA полегшує митне адміністрування і у багатьох країнах вона стала основою для створення єдиного вікна для міжнародної торгівлі. Одна з головних переваг ASYCUDA – її адаптивність. Систему можна налаштувати відповідно до національних потреб: від специфіки митного законодавства до особливостей тарифної політики та процедур оформлення. Серед європейських країн, які активно користуються цією системою – Нідерланди, Франція, Литва, Латвія, та інші [31].

Висока ефективність функціонування митної системи значною мірою залежить від впровадження сучасних інформаційних технологій і грамотно організованої системи управління ризиками. У цьому контексті доцільно проаналізувати специфіку діяльності митних адміністрацій окремих європейських держав. Так, система управління ризиками є основою належного виконання своїх функцій митною службою Польщі. Завдяки активному впровадженню інформаційних технологій і налагодженому обміну даними ще до прибуття товару стало можливим проводити ґрунтовний аналіз ризиків та оперативно перевіряти законність торговельних операцій. Зазначимо, що в Польщі автоматизований аналіз ризиків здійснюється переважно на рівні регіональних структур, тоді як в Україні ця функція централізовано виконується Державною митною службою.

Митниця Франції, зі свого боку, позиціонує себе як інституція, що не лише контролює, а й активно сприяє розвитку міжнародної торгівлі, забезпечуючи її безпечність та прозорість. Високий рівень організації досягається завдяки поєднанню сучасного законодавства, технічної інфраструктури та інноваційного підходу до митного контролю. Для ефективного виконання своїх функцій Франція використовує широкий спектр

технічних засобів: автомобілі, мотоцикли, мобільні сканери, спеціальні судна, літаки та гелікоптери. На початкових етапах розвитку українська митна система прагнула перейняти управлінську модель Франції. Однак сьогодні ці системи істотно різняться – не лише через рівень матеріально-технічного забезпечення, а й через відмінності в інституційній структурі та ефективності реалізації митної політики [28].

Ефективний приклад інтеграції інформаційних технологій в управління ризиками демонструє і Литва. Основою митної системи є використання таких інформаційних технологій, як:

- RIKS (Risk Assessment and Control System) - система оцінки та управління ризиками;

- NAS (Numberplates and Container Codes Recognition System) - система зчитування транспортних та контейнерних номерів при перетині кордону ЄС в пунктах пропуску;

- NBVZS (National Case Management System) – база даних про порушників та інтелектуальну власність;

- CDW (Customs Data Warehouse) – центральне сховище даних.

Цікавою є практика використання спеціальних профілів ризику, що дозволяє митникам бути завчасно поінформованими про переміщення ризикових транспортних засобів без необхідності формування інструкцій інспектору, який безпосередньо здійснює контроль в пункті пропуску [32].

Унікальним є підхід до організації контролю у митній сфері Ірландії, який реалізується Відомством доходів. Особливість цієї моделі полягає в тому, що основна увага приділяється не лише контролюючим, а й інформаційно-превентивним заходам. Основна увага зосереджена на активному інформуванні суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, прозорому декларуванні результатів роботи та формуванні мотивації до добровільного дотримання митного та податкового законодавства. Такий підхід формує довіру до державних інституцій та сприяє мінімізації порушень за рахунок

профілактики, а не лише санкцій [33].

Натомість у митній системі Німеччини варто виокремити автоматизовану систему RIKO, що функціонує в межах Центрального бюро аналізу ризиків Головного митного управління Німеччини (ZORA). Система RIKO забезпечує обробку даних на всіх етапах – від збору та аналізу вхідної інформації до моніторингу ефективності впроваджених профілів ризику. Система взаємодіє з оперативною базою даних ATLAS і підтримує інтеграцію з низкою спеціалізованих баз (наприклад, база даних лабораторних досліджень ZEUS). Усі співробітники ZORA мають доступ до системи та вносять дані відповідно до своїх посадових обов'язків, що сприяє оперативності, прозорості та уніфікації аналітичних процесів [34].

Саме у рамках цифровізації митних процедур Німеччина у 2022 році запустила нову систему ATLAS-IMPOST, яка є веб-застосунком для спрощеного оформлення невеликих партій товарів, вартістю до 150 євро, що надходять поштовими та кур'єрськими службами. Система автоматизує процес подання митних декларацій, що особливо актуально в умовах зростання обсягів електронної комерції. Для товарів вартістю понад 150 євро або тих, що підлягають обмеженням, використовується інша версія – ATLAS customs handling, що вимагає повної митної декларації [35].

2.2 Практика країн Азії (Японія, Сінгапур, Китай): інноваційні моделі адміністрування

Країни Азії, зокрема Японія, Сінгапур та Китай, демонструють високий рівень інновацій у митному адмініструванні, поєднуючи цифровізацію, аналітику даних, ризик-орієнтовані підходи та міжвідомчу інтеграцію. Їхні моделі часто слугують прикладом для держав із перехідною економікою, зокрема для України.

Розглянемо досвід організації митного адміністрування Японії. Японія не

входить до жодних міжнародних торговельних організацій, окрім СОТ та ВМО, однак має угоди про пільгове митне оподаткування з низкою країн, що розвиваються. Японські митні органи забезпечують порядок і високий рівень контролю за переміщенням товарів через державний кордон. Як зазначено на офіційному сайті, Митниця є регіональним відділенням Міністерства фінансів, що має вісім митниць у Хакодате, Токіо, Йокогамі, Нагої, Осаці, Кобе, Модзі та Нагасакі, а також митницю округу Окінава. Станом на 1 липня 2025 року кожна митниця мала 69 відділень, 105 підвідділів та 9 станцій моніторингу, які відповідають за митні збори у відповідних регіонах. Штатна чисельність митниці на 2025 фінансовий рік становить 10 255 осіб. Митна служба характеризується точністю, швидкістю й ефективністю обробки процедур та декларацій, що стало можливим завдяки активному впровадженню інноваційних технологій і автоматизації процесів митного контролю. Значна увага приділяється боротьбі з контрабандою та незаконним переміщенням товарів, що підсилює захищеність зовнішньої торгівлі [36].

Саме в Японії у 1980-1990-х роках уперше поширився принцип дистанційного декларування, який став можливим завдяки створенню автоматизованої системи обробки даних NACCS (Nippon Automated Cargo and Port Consolidated System). Її впровадження дало змогу декларантам віддалено подавати декларації та автоматично отримувати розрахунки митних платежів при імпорті чи експорті товарів. NACCS стала прикладом ефективної інтеграції численних ІТ-систем між учасниками зовнішньоекономічної діяльності та митними органами. Існує два типи: NACCS для морських вантажних перевезень та NACCS для повітряних вантажних перевезень, що називаються Sea NACCS та Air NACCS відповідно. На основі технологій штучного інтелекту функціонує система NeoFace, що забезпечує автоматичне розпізнавання обличчя та прискорює процес проходження митних процедур. Також, в терміналах міжнародних аеропортів Японії запроваджено систему E-Gate, що дозволяє пасажиром під час очікування багажу подавати митні е-декларації за допомогою

спеціального застосування [35].

Первинною метою створення NACCS було прискорення митного оформлення з одночасним залученням широкого кола учасників. Функціональні можливості системи з часом суттєво розширилися, і сьогодні через NACCS здійснюється не лише митне оформлення, а також карантинні та низка фінансових операцій. Банки автоматично передають до митниці інформацію про здійснені митні та акцизні платежі, що підвищує прозорість і точність обліку. Важливою перевагою NACCS є реалізація принципу «єдиного вікна», завдяки якому більшість документів подається в електронному вигляді та обробляється автоматично. Результатом стало значне скорочення часу оформлення вантажів: приблизно у 80% випадків перевірка документів триває лише кілька хвилин, після чого вантаж дозволяється до переміщення. Лише близько 20% вантажів потребують додаткової перевірки, а всього 1-2% підлягають фізичному огляду і зазвичай митні органи визначають їх заздалегідь завдяки аналізу електронних даних [37].

Японська митниця також активно розробляє й упроваджує інноваційне інспекційне обладнання, зокрема терагерцові комплекси та біосканери, які дозволяють більш точно й ефективно виявляти заборонені або небезпечні товари. У співпраці з науково-технічними установами ведеться створення нових технологій, що можуть бути інтегровані у митний контроль. Оскільки японські митники працюють з високотехнологічним обладнанням і повинні володіти спеціальними технічними компетентностями, значну увагу приділено підготовці кадрів. Навчання здійснюється в Інституті митної підготовки, де теоретичні заняття доповнюються практичними модулями, а також залучаються фахівці різних економічних сфер для підвищення професійного рівня працівників [38].

Однією з провідних у світі за ефективністю своєї діяльності визнана митна служба Сінгапуру. Вона функціонує у складі Міністерства фінансів і спрямована на створення сприятливих умов для зовнішньоекономічних відносин, спрощення митних процедур та контролю над доходами держави у сфері ЗЕД. Успіх

Сінгапуру у митній сфері визначається його активним підходом до інформаційного забезпечення та використанням ІТ-технологій. Цей процес почався ще у 1980-х, коли була створена національна рада по комп'ютеризації при Міністерстві фінансів. Для спрощення та впорядкування процедур в зовнішньоекономічній сфері та підвищення позиції митниці, як міжнародного торговельного центру були створені спеціальні комітети, щоб підтримати використання ІТ для оновлення законодавства та процедур у сфері торгівлі. Ці заходи призвели до запровадження електронної системи TradeNet в 1989 році, яка стала першою у світі загальнонаціональною системою подачі торговельної та митної документації за принципом «Єдиного вікна». У результаті подання документів стало більш зручним, оскільки тепер можна робити це з будь-якого місця, не обмежуючись робочим часом, і не потрібно особисто відвідувати контролюючі органи. Крім того, тепер достатньо одного екземпляру документу, а процес розгляду заявки займає набагато менше часу. Автоматизований процес подання документів став доступним для всіх суб'єктів і значно знижує витрати, зокрема збір за їх внесення та сплату митних платежів, що відбувається автоматично з банківського рахунку платника [39].

Починаючи з 2007 року, митницею Сінгапуру було розширено можливості TradeNet на базі ІТ-платформи TradeXchange. Для фінансування та контролю була обрана змішана форма власності, що сприяє використанню знань компаній, що спеціалізуються у сфері ІТ-технологій, тоді як приватний сектор може отримувати прибуток та повертати свої інвестиції за рахунок зборів за оформлення документації в системі TradeNet. Дуже важливо, що 90% всіх операцій у системі TradeNet автоматизовані і виконуються без прямого людського втручання. Ця система ґрунтується на принципі партнерства між державним та приватним секторами і фінансується шляхом встановленого платного доступу.

Одним з ключових факторів успіху митниці Сінгапуру є її система інформування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, яка забезпечує

широкий доступ до консультацій з митних питань у онлайн режимі, що дозволяє будь-якому користувачеві отримати вичерпну інформацію щодо переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон. Також, для покращення свідомості та розуміння митних правил, митницею був розроблений і впроваджений спеціальний ігровий додаток. Загалом, основними складовими успіху митниці стали широке інформування через онлайн технології та прозорість діяльності, що ґрунтується на активному використанні ІТ-технологій.

Досвід Китаю у сфері митного адміністрування демонструє активне впровадження сучасних цифрових та організаційних рішень. Митні органи Китаю відіграють ключову роль у забезпеченні порядку на кордоні, ефективному контролі за рухом товарів та стимулюванні розвитку зовнішньої торгівлі. Загалом митна служба Китаю вирізняється тим, що активно проводить семінари для представників митних органів інших держав, забезпечує їхню професійну підготовку, бере участь у різноманітних міжнародних програмах співробітництва, робить суттєвий внесок у розвиток національної економіки та постійно удосконалює власну діяльність через спеціальні програми та ініціативи.

Головна митна адміністрація є центральним органом виконавчої влади Китаю, створеним і безпосередньо підзвітним Державній раді. Вона здійснює централізоване керівництво всіма митницями країни та входить до переліку установ, що діють при Державній раді. Саме Державна рада утворює Головне митне управління та забезпечує єдине управління митною системою в масштабах держави. Митниці організовуються державою в портах, відкритих для міжнародних зв'язків, а також у місцях, де проводяться митні контрольні операції. Адміністративно-територіальний поділ не обмежує здійснення митної діяльності. Відповідно до законодавства, митниці мають організаційну незалежність у виконанні своїх функцій і підпорядковуються Головному митному управлінню [34].

Уряд запровадив і успішно застосовує Програму заохочення уповноважених економічних операторів (далі – УЕО). Підприємства, що

отримали статус УЕО, визнаються сертифікованими та користуються 49 видами спрощень, згрупованими в шість основних категорій. Державна Рада КНР створила систему міжвідомчого обміну даними, яка дозволяє митним органам автоматично отримувати та зберігати інформацію про УЕО без повторного внесення даних. Компанії можуть подавати заявки на отримання послуг через онлайн-портали, зокрема реєстрацію підприємства, зміну або анулювання інформації, отримання сертифікатів без особистого відвідування митниці.

Сервісна платформа «Інтернет + Митниця» надає можливість імпортерам та експортерам у робочий час подавати онлайн-заявки на реєстрацію вантажоодержувачів або вантажовідправників, оновлювати інформацію та відстежувати статус своїх заявок. Серед інновацій – модель «Ningbo Customs», що передбачає контроль за товарами на складах залежно від їх митного статусу, що дозволяє змішане зберігання та гнучкий розподіл товарів у спеціальних контрольованих зонах для їх подальшого експорту чи внутрішнього переміщення.

Таблиця 2.1

**Категорії та переваги застосування статусу
уповноваженого економічного оператора в Китаї**

Категорія	Назва	Переваги
1	«Зелений коридор»	прискорене ліцензування, реєстрація та випуск товарів.
2	«Зменшення числа перевірок»	скорочення кількості необхідних контрольних процедур.
3	«Пріоритетний підхід»	переваги для компаній, що потребують захисту прав інтелектуальної власності (патентування, реєстрація торговельних марок, юридичний супровід спорів).
4	«Спрощена процедура»	мінімізація набору документів, необхідних для митного оформлення.
5	«Основний контрольний показник»	заходи, спрямовані на ведення системи обліку акредитованих УЕО.
6	«Експериментальний проєкт реформи»	враховує пріоритетні права УЕО та практику використання.

Джерело: узагальнено автором [34]

Також важливим є проєкт «Smart and Secure Trade Lanes Pilot (SSTL)», спільна ініціатива ЄС та Китаю, спрямована на безперервний аналіз безпеки ланцюгів постачання відповідно до стандартів SAFE та ВМО. Його мета – скорочення часу митних процедур і підвищення безпеки шляхом обміну даними між митними органами різних країн. Цифровізація митниці Китаю сьогодні проявляється у швидшому митному декларуванні, прямій комунікації державних органів з учасниками ЗЕД, можливості оперативного коригування документів, подачі заяв онлайн та автоматизованої їх реєстрації. Наведені реформи свідчать про постійне удосконалення митного та зовнішньоторговельного регулювання. Однак експериментальні програми і законодавчі нововведення потребують часу, щоб пройти перевірку практикою та набути повної чинності. Китай продовжує відігравати ключову роль у світовій торгівлі завдяки сучасній нормативно-правовій базі та великому внутрішньому ринку. Подальша цифровізація має зробити міжнародну торгівлю ще прозорішою та швидшою для митних органів і учасників бізнесу [38].

2.3 Практики митного адміністрування в США, Канаді

Економіка США вважається однією з найрозвиненіших у світі, а також визнаним лідером в розробці та використанні електронного декларування. У діяльності митних органів США системно застосовуються інформаційні технології та автоматизовані рішення, що сприяє прискоренню процедур взаємодії з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, підвищенню якості митного адміністрування та ефективності прийняття рішень щодо випуску товарів.

У Сполучених Штатах Америки митна та прикордонна служба виконує роль центрального органу виконавчої влади, який відповідає за регулювання

процесів імпорту та експорту товарів на митній території країни. До основних її повноважень належать:

- визначення розміру митних платежів та організація їх надходження до федерального бюджету;
- здійснення митного контролю відповідно до національного законодавства;
- забезпечення митного нагляду вздовж державного кордону;
- контроль діяльності транспортних компаній, що здійснюють перевезення вантажів;
- перевірка багажу пасажирів, виявлення та попередження митних правопорушень;
- забезпечення оперативного розслідування порушень митних правил [40].

У 1984 році розпочалося впровадження системи автоматизації процесів митного оформлення і контролю – Automated Commercial System завершене в середині 90-х років. Після модернізації служби був впроваджений та реалізований проєкт Автоматичної експортної системи (AES), створений для накопичення відомостей про видані ліцензії на вивезення, а також інформацію, щодо ввезення товарів вартість яких більше ніж 2,5 тис. доларів. До кінця 1990-х років близько 60% імпортних та майже 100% експортних декларацій подавалися у безпаперовому форматі. Згодом окремі компоненти попередніх систем були інтегровані у нову Систему даних міжнародної торгівлі (ITDS), основним завданням якої став всебічний контроль за переміщенням товарів, людей, платежів та транспортних засобів.

Також, у США функціонують різні програмно-інформаційні системи, такі як APIS, US-VIZIT і SEVIS, які використовуються для попереднього збору інформації про пасажирів, порівняння біометричних даних та контролю щодо студентів, що вїжджають в країна за програмами обміну студентами та відвідувачами, що вїжджають в країну. Крім того, митна служба США має

такі системи, АВІ (автоматизований брокерський інтерфейс), АСН (система автоматизованих платежів) та АМС (автоматизована система подачі маніфестів) [41].

У США сформовано ефективну правову базу, що забезпечує повноцінне функціонування електронного декларування та встановлює однакову відповідальність за подання декларацій у будь-якій формі – електронній чи паперовій. Митні процедури в країні організовано таким чином, щоб створювати максимально повний цифровий опис кожної товарної партії. Серед найкращих технологічних розробок американських фахівців є система BRASS (Border Release Screening and Selectivity), яка дозволяє здійснювати митне оформлення та контроль імпорتنих відправлень за 5-10 секунд, що є одним з новітніх досягнень американської митниці, спеціально створене для спрощення формальностей щодо великої кількості товарів. Головною перевагою технології BRASS є використання спеціального штрих-коду та швидке прийняття рішень на пункті пропуску місцевими підрозділами митної служби США. Штрих-код, зазвичай створений митним брокером, містить основні характеристики відправлення [35].

Уся процедура митного оформлення та контролю базується на функціонуванні системи управління ризиками. Сучасна митна служба США має змогу в режимі реального часу забезпечувати повний спектр інформації про імпорتنі товари. Інтелектуальна комп'ютеризована система не лише приймає рішення самостійно, а й здатна здійснювати аналіз ситуації, прогнозування можливих сценаріїв розвитку подій і передавати необхідну інформацію іншим державним структурам. Близько 98% зовнішньоторговельних вантажів обробляються в автоматичному режимі, а час прийняття рішень становить лише кілька секунд.

На центральному рівні відбувається розробка моделей ризиків за різними напрямками діяльності та здійснюється контроль за їх практичним застосуванням. Для кожної поставки в автоматичному режимі на основі

моделей ризиків розраховуються бали, що мають кілька рівнів: мінімальний, можливий і максимальний ризик. Паралельно, на рівні митних органів, уповноважені посадові особи або спеціалізовані групи експертів проводять оперативну оцінку поставок, які мають пройти митне оформлення.

Фізичний огляд охоплює лише 1-5% товарних партій залежно від конкретного митного органу, а його ефективність оцінюється на рівні близько 10%. Практичний досвід демонструє, що впровадження ризик-орієнтованого підходу у різні сфери митної діяльності значно підвищило її результативність. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема Data Warehouse, OLAP, Web-технологій, Business Intelligence та Data Mining, дозволило створити єдину інформаційну базу та набір прикладних програм для управління ризиками, що дало змогу модернізувати систему аналітики та забезпечити ефективний обмін інформацією й результатами управлінських дій. Також було запроваджено інтелектуальну систему виявлення й класифікації ризиків під час митного оформлення, а також систему оцінки рівня довіри до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з метою оптимізації процесу контролю [32].

Отже, впровадження в митній службі США електронного інформаційного контролю як базової технології митного адміністрування засвідчує високий рівень автоматизації та ефективності управлінських процесів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Застосування таких рішень забезпечує прозорість процедур, скорочення часу митного оформлення, мінімізацію людського фактору та підвищення загального рівня контролю. Зважаючи на позитивний досвід, доцільним є його ґрунтовне дослідження з боку українських фахівців з метою адаптації кращих практик до потреб і специфіки вітчизняної митної системи, що в перспективі сприятиме її модернізації та наближенню до міжнародних стандартів.

Одним із провідних інвесторів в економіку України та надійним стратегічним партнером протягом усього періоду становлення української

державності залишається Канада. Поглиблення торговельно-економічних відносин між двома країнами зумовлює необхідність активізації співпраці на рівні митних адміністрацій. У цьому контексті вивчення позитивного канадського досвіду адміністративно-правового регулювання митних режимів має важливе значення як для розвитку національної правової науки, так і для вдосконалення практики організації митної справи в Україні.

У процесі дослідження митної політики Канади необхідно враховувати загальний економічний і фінансовий стан країни. Канада характеризується одним із найвищих у світі рівнів життя населення, відсутністю дефіциту державного бюджету в останні роки, а також наявністю одного з найбільших зовнішніх боргів серед розвинених країн Заходу, який становить близько 40% валового внутрішнього продукту.

Митно-податкова система Канади побудована на трирівневій структурі: федеральному, провінційному та місцевому рівнях. Розподіл податкових надходжень між цими рівнями здійснюється наступним чином: 48% - на користь федерального бюджету, 42% - провінційного та 10% - місцевого. Ключовим органом, що відповідає за забезпечення безпеки у сфері митної справи, є Агентство прикордонної служби Канади (CBSA), створене у 2003 році в результаті реорганізації низки державних установ, зокрема Агентства митниці та збору доходів. Агентство прикордонної служби Канади функціонує як федеральний правоохоронний орган, що відповідає за забезпечення національної безпеки та стабільності держави шляхом здійснення ефективного контролю вздовж усієї лінії державного кордону. Основні завдання CBSA включають: охорону кордонів, здійснення міграційного та митного контролю, а також захист економічних інтересів Канади, зокрема підтримку вітчизняних виробників.

На сьогодні CBSA є важливою інституцією у системі забезпечення громадської безпеки, яка відіграє ключову роль у протидії загрозам різного характеру. Одним із пріоритетних напрямів діяльності Агентства є сприяння

швидкому та безперешкодному перетину кордону особами та вантажами, що не становлять значного ризику. На цей орган покладено обов'язки щодо здійснення повного спектра прикордонного контролю, що передбачає забезпечення як національної, так і громадської безпеки, а також належне регулювання процесів в'їзду та виїзду пасажирів, переміщення товарів, у тому числі рослин і тварин, із дотриманням усіх чинних нормативних обмежень і заборон [34].

CBSA активно впроваджує найсучасніші технологічні рішення у сфері митного контролю, прагнучи підвищити ефективність контролю пасажирських потоків і комерційних вантажів, забезпечуючи при цьому високий рівень безпеки та оперативності. Окрім основних функцій прикордонного контролю, Агентство прикордонної служби Канади виконує низку стратегічно важливих завдань. Зокрема, до його компетенції належать: контроль за якістю імпортованої продукції; сприяння розвитку національного бізнесу та міжнародної торгівлі; захист внутрішнього ринку від негативних наслідків демпінгового імпорту та субсидованих товарів; представництво інтересів Канади в міжнародних організаціях та на міждержавних форумах; адміністрування системи справляння податків і митних платежів [42].

У межах структури CBSA функціонує спеціалізований консультативний орган, який покликаний забезпечити ефективну комунікацію між митними органами та зацікавленими учасниками зовнішньоекономічної діяльності. З метою посилення якості консультаційної підтримки, що безпосередньо впливає на ефективність торговельних процесів, в Канаді також було створено Консультативний комітет з питань транскордонної торгівлі.

У Канаді, подібно до Сполучених Штатів Америки, функціонує система спрощеного митного оформлення для підприємств, що характеризуються високим рівнем довіри з боку митних органів, тобто демонструють низький ризик порушення митного законодавства. У межах відповідної програми здійснюється оцінка ступеня дотримання законодавчих вимог, що дає змогу

класифікувати імпортовані товари за рівнями ризику – від незначного до високого. Інтегрована інформаційна система щороку оновлюється даними щодо товарів, які пройшли митне оформлення та контроль, що дозволяє удосконалювати оцінку ризиків. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності з підтвердженим високим рівнем надійності та ефективною системою внутрішнього контролю користуються спрощеними митними процедурами, що мінімізує адміністративне навантаження та сприяє їхній легальній діяльності. Водночас підприємства з підвищеним ризиком підлягають поглибленій перевірці з боку митних органів [42].

Варто відзначити позитивну практику Канади у сфері взаємодії митно-прикордонних органів із засобами масової інформації, а також у проведенні систематичних соціологічних опитувань, спрямованих на вивчення рівня задоволеності громадян якістю державних послуг. Зокрема, оцінюються такі показники, як доступність, зрозумілість та доброзичливість обслуговування в митних структурах, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності їх функціонування.

1 серпня 2017 року вступила в силу Угода про вільну торгівлю між Україною і Канадою, відкривши для українських експортерів 98% канадського ринку товарів, а 24 серпня 2025 року між Україною та Канадою було підписано Угоду про взаємну адміністративну допомогу в митних справах, яка передбачає обмін інформацією для запобігання та розслідування порушень митного законодавства. Документ сприятиме посиленню безпеки міжнародної торгівлі, протидії контрабанді та захисту персональних даних, а також стане важливим кроком у розвитку партнерських відносин між країнами [43].

РОЗДІЛ 3

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ МИТНИХ В МИТНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

3.1 Стан та динаміка інтеграції міжнародних норм у вітчизняне митне законодавство

Інтеграція міжнародних митних норм у національне законодавство України є системним і багаторівневим процесом, який зумовлюється одночасною дією кількох чинників: глобалізацією торгівлі, потребою спрощення транскордонних процедур для бізнесу, зростанням безпекових ризиків, а також стратегічним курсом держави на європейську інтеграцію. В умовах воєнного стану ці стимули посилилися: митна система має забезпечувати стабільність бюджетних надходжень, підтримувати зовнішньоторговельну логістику та мінімізувати ризики контрабанди й порушень у ланцюгах постачання. Саме тому гармонізація із правилами ЄС, стандартами Всесвітньої митної організації (ВМО) та зобов'язаннями у рамках Світової організації торгівлі (СОТ) стала одним із ключових напрямів реформування митного адміністрування України.

Європейський вектор інтеграції визначається насамперед Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає зближення митного законодавства і процедур, розвиток сприяння торгівлі та адміністративної співпраці. У структурі Угоди особливе значення має Розділ IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»), що охоплює митні питання та механізми поступового наближення до асquis ЄС (зокрема через імплементацію технічних та процедурних стандартів) [44]. Паралельно важливою є й інституційна рамка перекладів актів асquis ЄС у сфері митних питань, яка використовується як довідкова база для уніфікації підходів [45].

Мультилатеральний вектор (СОТ) задає «мінімальні міжнародні стандарти» прозорості та передбачуваності процедур. Передусім йдеться про

Угоду СОТ про спрощення процедур торгівлі (Trade Facilitation Agreement), яка закріплює підходи до прозорості, управління ризиками, співпраці прикордонних служб та розвитку механізму «єдиного вікна». Зокрема, ТФА прямо орієнтує держави на створення або підтримку «single window», де учасники торгівлі подають дані через одну точку входу.

Стандарти ВМО виконують роль «практичного кодексу» модернізації митниці. Найбільш впливовими є:

- Переглянута Кіотська конвенція (у змінній редакції), яка формує принципи спрощення й гармонізації процедур, пріоритет електронних технологій, стандарти митних декларацій та процедурного контролю [46];

- Рамкові стандарти SAFE ВМО, що поєднують безпековий компонент і полегшення торгівлі, закладаючи сучасну логіку «ризик-орієнтованого» митного контролю та розвитку інституту уповноважених/авторизованих економічних операторів (АЕО) [47].

Таким чином, у законодавчій інтеграції України одночасно простежуються три взаємодоповнювальні цілі: забезпечення сумісності з митною системою ЄС; виконання загальносвітових правил процедурної прозорості та сприяння торгівлі; модернізація управління ризиками та безпекових практик відповідно до стандартів ВМО. Взаємодія зазначених інтеграційних векторів формує комплексну модель адаптації митного законодавства України, у межах якої норми права Європейського Союзу визначають стратегічний напрям реформ, стандарти СОТ – процедурний мінімум прозорості та недискримінаційності, а документи Всесвітньої митної організації – прикладні інструменти модернізації митного адміністрування. Такий багаторівневий підхід дозволяє уникнути фрагментарної імплементації міжнародних зобов'язань і забезпечує узгодженість національних митних норм із глобальними та європейськими правилами регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Динаміка інтеграції міжнародних норм у митне законодавство України загалом проходила декілька взаємопов'язаних етапів. Перший етап можемо

охарактеризувати як формування базових правових рамок та концептуальних орієнтирів. На цьому етапі держава фіксує в нормативних актах загальний курс на гармонізацію, закріплює принципи прозорості, правової визначеності, технологічної модернізації та взаємодії з міжнародними партнерами. Важливим є те, що інтеграційні норми починають розглядатися не як «додаткові», а як такі, що впливають на структуру національного митного регулювання. Другий етап – практична імплементація процедурних механізмів, орієнтованих на спрощення торгівлі та цифровізацію. Саме на цій стадії міжнародні стандарти переходять із рівня загальних принципів у площину адміністративних процедур: «єдине вікно», електронне декларування, обмін даними, автоматизовані ризик-профілі, формалізація процедур для добросовісного бізнесу тощо. Цей етап є критично важливим, оскільки дозволяє виявляти «розриви» між нормою і практикою. Третій етап – поглиблена інституційна та технологічна сумісність із системами ЄС (не лише «схожі правила», а й працюючі спільні процедури). В українських умовах він особливо виразно проявився через приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту та впровадження NCTS, а також через пакети змін до Митного кодексу, спрямовані на імплементацію окремих положень Митного кодексу ЄС [48; 49].

Одним із найбільш показових напрямів інтеграції міжнародних підходів стало впровадження принципу «єдиного вікна» у сфері державних контрольних процедур на кордоні. У логіці СОТ (ТФА) та рекомендацій міжнародних організацій, «single window» зменшує адміністративні бар'єри, скорочує час оформлення та знижує транзакційні витрати бізнесу за рахунок уніфікованого обміну даними. В Україні запуск «єдиного вікна» був інституційно оформлений урядовою постановою від 25.05.2016 № 364, що визначила механізм реалізації цього принципу під час здійснення митного та суміжних видів державного контролю. Практичне впровадження розпочалося з 1 серпня 2016 року, про що окремо повідомляло Міністерство фінансів України, підкреслюючи координаційний характер цієї реформи та її спрямованість на зручність для

учасників міжнародної торгівлі [50]. Попри те, що первісна постанова № 364 згодом втратила чинність, її значення полягає у створенні нормативного «каркасу» для подальшого розвитку електронної міжвідомчої взаємодії на кордоні (тобто саме вона стала відправною точкою процедурної інтеграції підходів single window у національній моделі).

У міжнародній практиці (зокрема у підходах SAFE Framework BMO) інститут АЕО є балансом між безпекою й спрощенням: держава отримує прогнозовану модель комплаєнсу, а добросесний бізнес – процедури з меншим контролем і швидшим оформленням. Для України впровадження АЕО стало важливим кроком у переході від суто контрольної до партнерської моделі митного адміністрування. На рівні законодавства поняття АЕО було закріплено шляхом змін до Митного кодексу України (зокрема в контексті нормативного визначення статусу та загальної логіки застосування спрощень). Подальший розвиток інституту був деталізований підзаконним регулюванням – постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 665 (що згодом втратила чинність), яка врегулювала практичні питання функціонування авторизованих економічних операторів, порядок подання документів, оцінки відповідності критеріям тощо. Таким чином, АЕО в Україні поступово набуває рис європейської моделі «керованої довіри», де спрощення є не пільгою, а результатом підтвердженої відповідності стандартам безпеки та добросесності.

Найбільш динамічним напрямом інтеграції з ЄС став спільний транзит та Нова комп'ютеризована транзитна система (NCTS). Її значення полягає не тільки у цифровізації транзиту, а у включенні України до «спільної процедурної мови» європейського транзиту, де документообіг, гарантування, контроль та ризик-аналіз працюють у стандартизованому форматі. Нормативною основою приєднання України до системи спільного транзиту став Закон України від 30.08.2022 № 2555-IX «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту» [51]. Практична траєкторія була поступовою: NCTS застосовувалася спочатку у пілотному режимі, а з 17 березня 2021 року

розпочався етап національного застосування, що зафіксовано у комунікаціях Державної митної служби. Надалі після міжнародного приєднання – система фактично стала основою «митного безвізу», що й відображається в офіційних повідомленнях урядових ресурсів про результати застосування Конвенції та NCTS [52]. Важливо зазначити, що NCTS у цьому контексті є не просто ІТ-інструментом, а механізмом правової інтеграції, оскільки передбачає:

- уніфіковані правила транзитних декларацій;
- взаємне визнання гарантійних інструментів;
- стандартизовані повідомлення та обмін даними між адміністраціями;
- узгоджену модель управління ризиками у транзиті.

Саме тому NCTS можна вважати одним із найбільш «глибоких» проявів імплементації міжнародних стандартів: вона змінює не окремі норми, а логіку транзитного адміністрування.

Окремий блок інтеграції стосується правил походження товарів, що є критично важливими для преференційної торгівлі. З 1 січня 2019 року Україна почала застосовувати положення Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження у торгівлі з ЄС [53]. У практичному вимірі це означає:

- наближення національних процедур підтвердження походження до європейських підходів;
- підвищення прогнозованості для експортерів щодо застосування пільгових ставок;
- поступове розширення інструментів електронізації підтверджувальних документів у сфері походження (що розвивається у межах митної цифровізації загалом).

Ще один показовий напрям імплементації – захист прав інтелектуальної власності (далі – ІВ) у митній сфері. У 2019 році було ухвалено Закон України № 202-ІХ «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон

України» [54]. В офіційній позиції на рівні глави держави підкреслювалося, що зміни спрямовані на посилення боротьби з контрафактом та удосконалення процедур митного контролю в цій частині. У контексті інтеграції з ЄС такі реформи мають подвійне значення: з одного боку підвищують відповідність європейським стандартам захисту ІВ на кордоні, з іншого ж сприяють формуванню прозорішого бізнес-середовища і довіри до митних інституцій.

Найбільш концентрованим прикладом прямої імплементації норм ЄС у митному регулюванні України є Закон України від 22.08.2024 № 3926-ІХ «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» [55]. Значення цього акту полягає в тому, що він відображає перехід від загальної гармонізації до цільової імплементації конкретних інститутів і процедур, властивих митному праву ЄС. У науково-практичному вимірі це означає:

- підвищення процедурної узгодженості (формалізація рішень, підстав, строків, процедур перегляду);
- адаптацію окремих механізмів декларування, контролю, застосування митних режимів та спрощень;
- підготовку нормативного підґрунтя для подальшого зближення з європейською митною архітектурою.

Важливо, що прийняття такого закону не завершує процес, а задає нову логіку реформ: імплементація потребує підзаконних актів, навчання персоналу, доопрацювання ІТ-рішень та формування сталої адміністративної практики.

Довгострокова рамка інтеграції міжнародних стандартів у митну систему України закріплена у Національній стратегії доходів до 2030 року, схваленій розпорядженням КМУ від 27.12.2023 № 1218-р [56]. Стратегія розглядає митний напрям як складову загальної політики доходів і водночас як інструмент підвищення довіри, прозорості та ефективності адміністрування. У документі прямо пов'язуються:

- гармонізація із правом ЄС та виконання міжнародних зобов'язань;

- цифровізація процедур і розвиток ІТ-інфраструктури;
- антикорупційні механізми та підвищення доброчесності інституцій;
- управління ризиками як технологічний і управлінський стандарт сучасної митниці [56].

У підсумку, Національна стратегія доходів формує цілісну «дорожню логіку» інтеграції: міжнародні стандарти розглядаються не як формальна вимога партнерів, а як інструмент досягнення внутрішніх цілей держави – стабільних доходів, прозорих правил, конкурентної економіки та безпеки.

Попри помітну динаміку гармонізації, інтеграція міжнародних норм у митне законодавство стикається з низкою типових викликів.

1. Нерівномірність імплементації: деякі інструменти (NCTS) демонструють високий рівень процедурної інтеграції, тоді як інші (окремі спрощення, сервіси, міжвідомчий обмін) потребують глибшої стандартизації та стабільності адміністративної практики.

2. Інституційна спроможність: навіть якісна норма не працює без кадрової підготовки, ІТ-забезпечення та внутрішньої управлінської дисципліни, що особливо важливо для ризик-орієнтованих моделей і цифрових процедур, які залежать від якості даних та аналітики.

3. Потреба у підзаконній деталізації: значна частина міжнародних стандартів «оживає» лише через підзаконні процедури (порядки, регламенти, технологічні карти, інтеграційні інтерфейси). Тому темп імплементації часто визначається не прийняттям закону, а здатністю швидко й якісно забезпечити вторинне регулювання.

4. Воєнні та логістичні фактори: війна впливає на інфраструктуру кордону, людські ресурси та пріоритети контролю, що підвищує ціну помилки й водночас робить модернізацію ще необхіднішою.

Отже, інтеграція міжнародних норм у митне законодавство України має стійку висхідну динаміку і характеризується переходом від загальної декларативної гармонізації до процедурної та технологічної сумісності з

міжнародними системами. Найбільш вагомі результати спостерігаються у напрямках, де міжнародні стандарти реалізовані як «робочі механізми» (NCTS/спільний транзит, елементи цифровізації, розвиток АЕО), а також у законодавчому наближенні до Митного кодексу ЄС. Водночас сталість і якість імплементації залежать від інституційної спроможності, підзаконної деталізації та узгодженості між нормою і адміністративною практикою. У перспективі ключовим завданням залишається поглиблення цифрових інструментів управління ризиками, розвиток сервісної компоненти митниці та завершення нормативної адаптації до *acquis* ЄС у межах стратегічних документів держави.

3.2 Проблеми та бар'єри адаптації міжнародного досвіду митного адміністрування

Адаптація міжнародних стандартів і практик у сфері митного адміністрування (*acquis* ЄС, інструменти ВМО та правила СОТ) є не лише питанням формального «наближення норм», а насамперед – питанням реальної спроможності інституції виконувати ці норми в щоденній адміністративній практиці. Саме тому бар'єри імплементації в українських умовах мають комплексний характер: вони охоплюють нормативно-правові розриви, інституційну спроможність, цифрову інфраструктуру, доброчесність і контроль кордонів, міжвідомчу координацію, кадрову політику, а також воєнні та логістичні обмеження. Такий багатовимірний характер проблем підтверджується як програмними документами держави, так і оцінками міжнародних партнерів у контексті підготовки до вступу в ЄС та підвищення стійкості системи доходів. Важливо підкреслити, що зазначені бар'єри не існують ізольовано, а взаємно підсилюють один одного. Так, нормативні прогалини у поєднанні з інституційною нестабільністю знижують ефективність цифрових рішень, тоді як кадрові та доброчесні проблеми обмежують практичну реалізацію навіть добре спроектованих процедур [57; 58]. У результаті адаптація міжнародного досвіду

у митній сфері набуває рис нерівномірного та асиметричного процесу, де формальне наближення норм не завжди супроводжується еквівалентним рівнем їх практичного застосування.

Одна з типових проблем імплементації міжнародного досвіду полягає в тому, що прийняття рамкових законів або «пакетів змін» не гарантує їх автоматичного переходу в стабільні адміністративні процедури. Для митної сфери це означає: навіть якщо законодавчі положення наближені до стандартів ЄС/ВМО, вони потребують значної кількості підзаконних актів, технологічних регламентів, процедурних карт, інструкцій для персоналу та налаштувань ІТ-систем. У результаті виникає класичний «розрив імплементації», коли норма існує, однак застосовується нерівномірно або вибірково. Додатковим ускладнюючим чинником є те, що міжнародні стандарти у митній сфері часто мають рамковий характер і потребують адаптації до національного правового контексту. В українських умовах це означає необхідність узгодження митних норм із податковим, валютним, фінансовим та адміністративним законодавством, що значно ускладнює процес імплементації та підвищує ризик виникнення колізій або дублювання регуляторних вимог.

Цей бар'єр посилюється тим, що сучасні європейські підходи до митного управління є високопроцедурними: вони ґрунтуються на чітких строках, стандартизованих рішеннях (customs decisions), правилах комунікації з бізнесом, режимах оскарження, електронному обміні повідомленнями, а також на доказовій (data-driven) моделі управління ризиками. Саме тому Європейська комісія у «Ukraine 2024 Report» акцентує на вимогах до адміністративної й операційної спроможності, розвитку цифрових систем та виконання заходів, пов'язаних із вступом до ЄС – тобто мова йде не лише про тексти норм, а про інституційне «вміння» їх реалізовувати [59].

Окремий аспект – нормативна мінливість та фрагментарність регулювання в умовах воєнного стану. З одного боку, держава змушена запроваджувати тимчасові механізми для підтримки логістики, експорту, оборонних потреб; з

іншого – надмірна кількість тимчасових рішень може ускладнювати стандартизацію процедур, погіршувати передбачуваність і створювати поле для неоднозначного тлумачення. В контексті митного адміністрування це прямо впливає на довіру бізнесу й на сталість впровадження міжнародних моделей комплаєнсу.

Міжнародні стандарти (особливо у форматі «митниці нового покоління») передбачають зріле управління змінами: наявність стратегічних цілей, KPI, управління ризиками, внутрішній контроль, прозорі процедури, а також здатність до міжвідомчої координації. На практиці інституційний бар'єр часто проявляється у вигляді «реформної несталості»: зміни запускаються як проекти, але не завжди переходять у рутинну роботу всієї системи. За таких умов особливої актуальності набуває проблема відповідальності за результати реформ. Відсутність чітко визначених центрів відповідальності та вимірюваних показників ефективності (KPI) ускладнює оцінку реального прогресу імплементації міжнародних стандартів і знижує мотивацію до їх повноцінного впровадження на операційному рівні.

Саме тому «Ukraine Facility Plan 2024-2027» (як рамка співпраці з ЄС) серед напрямів прямо включає комплексну митну реформу, гармонізацію правової бази, цифровізацію, обмін даними та «single window» - тобто визнає, що для інтеграції важлива не лише юридична сумісність, а й спроможність впровадження [60; 61]. Додатково, за логікою міжнародних антикорупційних та інституційних оцінок, митниця традиційно належить до сфер підвищеного ризику (через дискрецію, контакт з бізнесом, контроль і платежі). У матеріалах OECD щодо України прямо зазначається, що значні корупційні проблеми залишаються у діяльності правоохоронних органів, митниці та регуляторного контролю приватного сектору і це означає, що інституційні слабкості стають прямим бар'єром для запровадження найкращих практик [62].

Міжнародні моделі митного адміністрування (ВМО, ЄС) виходять з того, що спрощення процедур та «керована довіра» можливі лише за умов

доброчесності інституції та передбачуваності рішень. Іншими словами, інститут АЕО, ризик-орієнтований контроль, спрощення транзиту і пріоритет електронних процедур працюють тільки тоді, коли система мінімізує можливості для неформального впливу. У цьому контексті важливими є стандарти ВМО у сфері доброчесності – насамперед Переглянута Арушська декларація, яка визначає ключові елементи антикорупційної інфраструктури митниці: лідерство, регуляторну прозорість, автоматизацію, аудит і розслідування порушень, кадрове управління, кодекси етики, взаємодію з бізнесом тощо [63].

Також показовими є узагальнення ОЕСД щодо доброчесності в митниці як інституції, де корупційні ризики підсилюються саме «контактними» процедурами, складністю правил, високою ціною рішень і наявністю дискреційних повноважень. У рекомендаціях ОЕСД щодо митниці акцент робиться на зменшенні людського фактору через цифровізацію та прозорі процедури, а також на управлінні ризиками доброчесності як частині загальної реформи [62]. Отже, корупційні ризики – це не «паралельна» проблема, а прямий бар'єр адаптації міжнародного досвіду: вони знижують ефект від цифровізації, підривають довіру до спрощень, стимулюють тіньові практики та ускладнюють стандартизацію процедур.

У сучасній митній політиці ЄС та провідних країн ключовим ресурсом є дані: електронне декларування, управління ризиками на основі аналітики, обмін повідомленнями між адміністраціями, попередня інформація про вантажі, цифрові профілі комплаєнсу тощо. Відповідно, слабкість цифрової інфраструктури перетворюється на структурний бар'єр імплементації. Україна формально визначає цифровізацію одним із провідних напрямів: Міністерство фінансів повідомляло про стратегічний план цифровізації Державної митної служби до 2026 року, який передбачає побудову сучасних ІТ-систем, безпаперові процедури, кіберзахист, сервісно-орієнтовану архітектуру, централізацію та гармонізований інтерфейс з ЄС, а також розвиток «єдиного вікна» [57].

Водночас сам факт ухвалення плану підкреслює наявність проблем, які

цей план має подолати: фрагментованість ІТ-ландшафту, потребу в уніфікації та інтеграції, недостатню якість даних, а також необхідність забезпечити кіберстійкість. Ці ризики посилюються у воєнний період, коли зростають загрози кібератак та порушення безперервності сервісів. Додатково, в аналітичних матеріалах МВФ щодо доходної сфери та ІТ-розвитку (technical assistance) згадуються питання розвитку митних ІТ-рішень у зв'язці з цифровою трансформацією Міністерства фінансів, що означає: цифровий блок реформ розглядається як критичний для спроможності системи доходів загалом, включно з митницею. Практично цифровий бар'єр проявляється в кількох формах:

- інтероперабельність (здатність митної ІТ-системи обмінюватися даними з іншими відомствами та з ЄС);
- якість і повнота даних (без цього неможливі ефективні ризик-профілі та аналітика);
- цифрові навички персоналу;
- кіберзахист і контроль доступів (особливо важливо при централізації даних).

Механізм «єдиного вікна» за Угодою СОТ про спрощення процедур торгівлі (ТФА) та рекомендаціями міжнародних організацій передбачає, що суб'єкт торгівлі подає інформацію один раз, через один канал, а далі дані використовуються всіма контрольними органами. На практиці проблема часто полягає у тому, що навіть за наявності технічної платформи:

- різні відомства мають різні стандарти даних і різні процеси;
- існують розриви між юридичними повноваженнями та фактичною готовністю до обміну;
- відсутні спільні КРІ і відповідальність за кінцевий результат на кордоні.

Український «Ukraine Facility Plan» прямо включає «single window» та електронний обмін даними з країнами ЄС як частину ширшої логіки торговельного спрощення і митної реформи, що демонструє те, що міжвідомча

інтеграція лишається одним із ключових практичних викликів [60; 61]. Імплементация міжнародних стандартів у митниці потребує не тільки нормативів та ІТ, але й зміни компетентнісної моделі персоналу. Сучасні митні адміністрації працюють у середовищі:

- складних ланцюгів постачання;
- електронної комерції та великих масивів даних;
- ризик-орієнтованих профілів;
- міжнародного обміну інформацією;
- нових технологій контролю (сканери, автоматичні системи тощо).

Як наслідок, кадровий бар'єр проявляється у трьох площинах:

1. дефіцит спеціалізованих компетенцій (ІТ, аналітика ризиків, аудит, комплаєнс);
2. опір змінам (особливо якщо зміни зменшують дискрецію або змінюють усталені практики);
3. сервісна культура як стандарт (перехід від контролю «за замовчуванням» до контролю на основі ризиків і довіри).

Міжнародні підходи до доброчесності також підкреслюють роль управління персоналом як елемента антикорупційної системи митниці (від прозорого добору і ротації до дисциплінарних механізмів, етики та навчання). На відміну від «мирних» реформ, українська митниця модернізується в умовах:

- пошкодження інфраструктури;
- зміни торговельних маршрутів;
- зростання навантаження на окремі пункти пропуску;
- потреби швидкого переміщення критично важливих товарів;
- підвищених безпекових ризиків.

Наведені умови створюють постійний конфлікт між двома вимогами: прискорити процедури (для економіки й логістики) та посилити контроль (для безпеки й протидії незаконному переміщенню). За таких умов міжнародні стандарти можуть бути «правильно спроектовані», але їх повний ефект

гальмується фізичною пропускною спроможністю кордону та нестачею обладнання/персоналу. Окрім організаційних та інституційних чинників, суттєвий вплив на темпи адаптації міжнародного досвіду мають ресурсні обмеження, які визначають реальні можливості держави щодо впровадження складних технологічних і управлінських рішень.

Сучасні митні ІТ-системи, обладнання контролю, дата-центри, кіберзахист, інтеграція з ЄС – це капіталомісткі напрями. У період війни бюджетні пріоритети зміщуються на оборону та соціальну стійкість, а отже реформні інвестиції часто залежать від міжнародної підтримки та проєктного фінансування, що формує ще один бар'єр: модернізація стає «проєктною», із ризиком фрагментації (різні донори – різні компоненти – різні стандарти), якщо не забезпечено єдину архітектуру і централізоване управління ІТ. Саме тому урядові документи та комунікації щодо цифровізації митниці акцентують на стандартизованій архітектурі та централізації як способі уникнути розрізнених рішень.

З огляду на викладене, ключові бар'єри адаптації міжнародного досвіду можна узагальнити так:

- нормативні розриви: імплементація потребує великого масиву підзаконних процедур і технологічних регламентів, без них «гармонізація» залишається рамковою;

- інституційна спроможність: реформи мають бути керовані, стабільні та підзвітні, без цього інструменти ЄС/ВМО не стають стандартом повсякденної практики;

- добросовісність: корупційні ризики в митниці – прямий гальмівний фактор для спрощень, АЕО, ризик-менеджменту та сервісної моделі;

- цифрова зрілість: міжнародна інтеграція фактично означає інтеграцію даних і систем; слабкість ІТ, даних і кіберзахисту блокує реалізацію стандартів;

- війна та логістика: навіть найкращі правила працюють гірше, якщо кордон перевантажений, інфраструктура обмежена, а ризики безпеки зростають.

У сукупності зазначені бар'єри свідчать про те, що міжнародний досвід у митній сфері не може бути механічно перенесений у національну систему без урахування внутрішніх інституційних, ресурсних і безпекових умов. Саме ця обставина пояснює, чому навіть за наявності політичної волі та нормативної гармонізації результати імплементації можуть проявлятися поступово й нерівномірно.

Таким чином, проблеми та бар'єри адаптації міжнародного досвіду в українському митному адмініструванні слід розглядати як систему взаємопов'язаних чинників. Їх подолання потребує одночасних кроків у трьох площинах:

- нормативна деталізація й стандартизація процедур;
- інституційне зміцнення, доброчесність і кадрова політика;
- технологічна модернізація та міжвідомча інтеграція даних.

При цьому ефективність таких кроків визначатиметься не лише формальним виконанням міжнародних зобов'язань, а здатністю держави забезпечити їх системне закріплення у повсякденній практиці митних органів. Наведена «триконтурна» модель відповідає логіці документів ЄС щодо підготовки України до вступу та міжнародним підходам ВМО/OECD щодо ефективної й доброчесної митниці.

3.3 Перспективи подальшого реформування митного адміністрування в Україні

Перспективи реформування митного адміністрування в Україні визначаються не лише потребами внутрішньої модернізації, а й зовнішніми зобов'язаннями та орієнтирами, що впливають із курсу на вступ до ЄС, виконання міжнародних стандартів ВМО та правил СОТ. У 2024-2030 рр. митниця фактично розглядається як один із ключових елементів стійкості системи публічних доходів і водночас як «точка входу» у європейський

економічний простір через сумісність процедур, даних і контрольних практик. Такий підхід прямо закріплено у стратегічних документах держави (зокрема Національній стратегії доходів до 2030 року та звітах про її реалізацію), де митний компонент пов'язаний із цифровізацією, управлінням ризиками, прозорістю та інституційним зміцненням [64].

Найбільш перспективним напрямом подальших змін є інституційне й процедурне «зшивання» української митниці з митною архітектурою ЄС. На рівні політики це означає перехід від фрагментарної імплементації окремих інструментів до системного оновлення митного регулювання, включно з підготовкою нового Митного кодексу, узгодженого з Митним кодексом ЄС. Така логіка прямо зафіксована в документах, що визначають взаємодію України з ЄС у межах Ukraine Facility: там, поряд із цифровізацією, зазначено необхідність ухвалення нового митного кодифікованого акту, впровадження «single window», електронного обміну даними з країнами ЄС та комплексної антикорупційної компоненти митної реформи [60].

У практичному вимірі євроінтеграційна перспектива передбачає:

- уніфікацію процедурних рішень і стандартів сервісу (строки, підстави рішень, комунікація з бізнесом, механізми оскарження);
- подальше розширення спільних процедур транзиту/обміну повідомленнями та інтеграцію з європейськими цифровими вимогами;
- поступову гармонізацію митного контролю з підходами ЄС у частині ризик-орієнтованості, пост-аудиту та комплаєнсу.

Це важливо, бо для ЄС ключовим є не «формальна наявність норм», а здатність митної адміністрації застосовувати правила однаково, передбачувано й технологічно сумісно.

Сучасні митні системи розвиваються навколо даних: електронне декларування, автоматизований ризик-аналіз, міжвідомчий обмін, транзитні повідомлення, профілі комплаєнсу, аналітика для виявлення порушень. Тому цифровізація для України – це не допоміжний, а структурний напрям реформ,

який має забезпечити: прозорість процедур; зменшення дискреції; швидкість і прогнозованість для бізнесу; посилення контролю за рахунок аналітики, а не «ручного» втручання. У державних стратегічних документах цифровізація митниці прямо пов'язується із підвищенням ефективності адміністрування доходів та управлінням ризиками, а в рамках Ukraine Facility окремо підкреслено потребу ухвалення і реалізації планів цифровізації саме для ДПС і Державної митної служби [60; 64]. Перспективні кроки у цьому блоці логічно вибудовуються як «ланцюг»:

- інтероперабельність (сумісність реєстрів та відомчих систем) і розвиток електронного обміну даними;
- якість даних (уніфіковані довідники/класифікатори, повнота й достовірність інформації);
- автоматизація ризик-менеджменту (розширення автоматизованого відбору до контролю, розвиток профілів ризику, пост-контроль на основі аналітики);
- кіберстійкість і контроль доступів, що критично в умовах війни.

Окремо варто врахувати висновки контрольних та аудиторських оцінок: практична ефективність цифрових інструментів залежить не від факту їх існування, а від архітектури ІТ, якості даних та належного управління системами (інакше цифровізація не зменшує корупційні ризики, а лише «оцифровує» слабкі процеси). Такі проблеми, зокрема, підсвічуються у звітах Рахункової палати щодо функціонування інформаційних систем у доходній сфері.

Для подальшого реформування митного адміністрування критично важливо перейти від «митної реформи у вузькому сенсі» до реформи державного контролю на кордоні як єдиного процесу. Принцип «єдиного вікна» за своєю природою – міжвідомчий: його результатом має бути одноразове подання даних суб'єктом ЗЕД і повторне використання цієї інформації усіма контрольними органами. У рамках Ukraine Facility «single window» [60] та електронний обмін даними з країнами ЄС прямо визначені як інструменти спрощення торгівлі та

елемент комплексної митної реформи. Це означає, що перспектива тут не лише технічна (створити платформу), а управлінська:

- узгодити стандарти даних і процедури між відомствами;
- запровадити спільні КРІ «кордону» (час оформлення, частка автоматизованих процедур, прозорість рішень);
- визначити персональну відповідальність за результат (щоб «єдине вікно» не залишалося формальною декларацією).

Європейська логіка митного контролю все більше зміщується від тотального контролю «на вході» до:

- сегментації бізнесу за рівнем довіри;
- розширення спрощень для добросовісних операторів;
- пост-митного контролю (post-clearance audit) та аналітичного виявлення ризиків.

У цьому контексті інститут авторизованого економічного оператора (АЕО) є одним із ключових «мостів» між стандартами ВМО/ЄС та практикою. Перспективними завданнями тут виступають: збільшення кількості АЕО, розширення переліку доступних спрощень, підвищення привабливості статусу для бізнесу та, що важливо, довіра до рішень митниці як передумова комплаєнсу. Офіційні матеріали Державної митної служби щодо АЕО та процедур авторизації фіксують саму логіку: спрощення можливі лише за умови підтвердженої відповідності критеріям і прозорості процедур [65].

Окремо, перспектива комплаєнс-моделі прямо пов'язана з управлінням ризиками: автоматизація відбору до контролю та перенесення частини перевірок з кордону «вглиб» (у форматі документальних/аналітичних перевірок) дозволяє одночасно прискорювати рух товарів і посилювати контроль за рахунок доказовості. Митниця є сферою підвищених корупційних ризиків через поєднання фінансових потоків, дискреції та постійного контакту з бізнесом. Тому перспективи реформування неможливо відокремити від:

- внутрішнього контролю та дисциплінарних механізмів;

- добору персоналу й системи мотивації;
- зменшення дискреції через цифровізацію та стандартизацію;
- прозорого управління ризиками доброчесності.

Саме тому в рамках Ukraine Facility окремо прописуються заходи, що виходять за межі «технічної модернізації»: етичні й професійні атестації, оновлення підходів до добору керівництва, посилення внутрішніх підрозділів, дисциплінарні механізми тощо – як складова комплексної митної реформи [60]. У практичній площині це означає, що антикорупційні заходи мають бути вбудовані в процеси (process-based integrity), а не існувати як «паралельний контур»: цифровізація без доброчесності персоналу не дає повного ефекту, так само як доброчесність без стандартизованих процедур і цифрових слідів не створює доказової підзвітності. Війна радикально змінила логістику, навантаження на пункти пропуску, профіль ризиків і пріоритети контролю. Тому перспективи реформування митного адміністрування мають включати інфраструктурний та безпековий вимір:

- розвиток пропускнуої спроможності пунктів пропуску (де це можливо);
- розширення технічних засобів контролю (сканери, вагові комплекси, автоматизовані системи);
- інтеграцію ризик-профілів із безпековими задачами (контрабанда, подвійного призначення, санкційні обмеження);
- забезпечення безперервності цифрових сервісів та кіберзахист.

Цей блок безпосередньо пов'язаний із ресурсними обмеженнями: інвестиції у контрольне обладнання, ІТ та кіберзахист є капіталомісткими, а тому потребують якісного проєктного управління і узгодження донорських компонентів у межах єдиної архітектури реформ (щоб уникнути фрагментації та несумісних рішень).

Критично важливий перспективний крок – зміщення акценту з «прийняття рішень» на керування результатом. Національна стратегія доходів до 2030 року та звітність щодо її реалізації фактично задають вимогу вимірюваності: реформа

має оцінюватися не кількістю ухвалених документів, а змінами у практиці адміністрування, цифровізації, управлінні ризиками та довірі. Практичний набір КРІ для митної реформи може (і має) включати:

- середній час проходження кордону/оформлення (за типами товарів і режимами);
- частку автоматизованих рішень/електронних процедур;
- частку пост-контролю в загальній структурі перевірок і його результативність;
- динаміку використання спрощень, у т. ч. АЕО;
- показники доброчесності (дисциплінарна практика, результати внутрішнього контролю, прозорість рішень);
- якість даних та стабільність ІТ-сервісів.

Запровадження системи показників ефективності у митному адмініструванні має не лише управлінське, а й інституційне значення. КРІ дозволяють зафіксувати очікуваний результат реформ у вимірюваній формі, підвищують підзвітність керівництва та створюють основу для порівняльного аналізу з практиками митних адміністрацій країн ЄС. У довгостроковій перспективі це сприяє переходу від ситуативного управління до стратегічного контролю результатів, де успішність реформ визначається якістю сервісу, рівнем довіри бізнесу та стабільністю надходжень, а не лише формальним виконанням планів.

Важливо також враховувати, що подальше реформування митного адміністрування безпосередньо пов'язане з процесами повоєнного економічного відновлення України. Митниця відіграватиме ключову роль у забезпеченні безперебійного імпорту критично важливих ресурсів, розвитку експорту, інтеграції українських виробників у європейські ланцюги доданої вартості та реалізації програм міжнародної фінансової допомоги. За таких умов ефективність митних процедур стає не лише адміністративним показником, а фактором конкурентоспроможності національної економіки та інвестиційної

привабливості держави.

У стратегічній перспективі реформування митного адміністрування слід розглядати як трансформацію митниці з переважно контрольного органу у сервісно-орієнтовану інституцію довіри. Така модель, характерна для митних адміністрацій країн ЄС, передбачає поєднання ефективного контролю з прогнозованими правилами, мінімізацією дискреції та партнерською взаємодією з добросовісним бізнесом. Саме інституційна довіра виступає умовою життєздатності комплаєнс-моделі, розвитку АЕО, автоматизованого управління ризиками та зменшення транзакційних витрат у зовнішній торгівлі.

Отже, перспективи подальшого реформування митного адміністрування в Україні формуються на перетині кількох взаємопов'язаних векторів: євроінтеграційних зобов'язань, цифрової трансформації, переходу до комплаєнс-орієнтованої моделі контролю та інституційного зміцнення митної служби. Аналіз стратегічних документів держави й програм співпраці з ЄС свідчить, що ключовим завданням наступного етапу реформ є не стільки прийняття нових нормативних актів, скільки забезпечення сталого функціонування вже запроваджених інструментів у щоденній адміністративній практиці.

У середньостроковій перспективі (до 2027 рр.) пріоритетними залишаються поглиблення цифровізації митних процедур, розширення міжвідомчого обміну даними, розвиток «єдиного вікна» та підвищення ефективності управління ризиками. У довгостроковому вимірі (до 2030 року) акцент зміщується на інституційну зрілість митниці: формування професійного й добросовісного кадрового корпусу, стабільну систему внутрішнього контролю, сервісну культуру та закріплення результатів реформ через вимірювані показники ефективності.

Водночас воєнний та післявоєнний контекст об'єктивно ускладнює реалізацію реформ, поєднуючи необхідність прискорення процедур із підвищеними вимогами до безпеки та контролю. За таких умов особливого значення набуває здатність держави координувати реформу митного

адміністрування з інфраструктурними, безпековими та фіскальними політиками, а також ефективно використовувати міжнародну фінансову й технічну допомогу в межах єдиної архітектури змін.

Таким чином, подальше реформування митного адміністрування в Україні слід розглядати як безперервний процес, результативність якого визначається узгодженістю нормативних рішень, інституційної спроможності та технологічної готовності. Саме така комплексна логіка дозволяє перетворити міжнародні стандарти з формального орієнтиру на реальний інструмент підвищення ефективності митниці, зміцнення довіри до державних інституцій та інтеграції України до єдиного економічного простору Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження міжнародних стандартів митного адміністрування та особливостей їх імплементації в Україні з врахуванням сучасних глобалізаційних, євроінтеграційних і безпекових викликів. Отримані результати дозволяють зробити такі узагальнені висновки відповідно до поставлених завдань дослідження.

1. Розкрито сутність митного адміністрування як елементу системи державного управління та визначено його значення в умовах глобалізації. Встановлено, що митне адміністрування є самостійним багатofункціональним інститутом публічного управління, який поєднує управлінські, адміністративно-правові, фінансові та контрольні механізми впливу держави на сферу зовнішньоекономічної діяльності. Його роль виходить за межі суто фіскальної функції та охоплює регулятивні, захисні й сервісні завдання. В умовах глобалізації та зростання міжнародної торгівлі митне адміністрування трансформується у ключовий інструмент забезпечення економічної безпеки, стабільності бюджетних надходжень і конкурентоспроможності національної економіки, що зумовлює перехід від переважно контрольної до більш збалансованої, сервісно орієнтованої моделі управління.

2. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення впровадження міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні. Доведено, що правова база митного адміністрування України формується під визначальним впливом міжнародних зобов'язань та європейського інтеграційного курсу. Ключовими орієнтирами виступають акти Всесвітньої митної організації, Світової організації торгівлі та правові інструменти Європейського Союзу, які задають стандарти прозорості, спрощення процедур, управління ризиками та цифровізації. Встановлено, що українське митне законодавство загалом наближене до європейських стандартів, однак процес гармонізації залишається незавершеним і потребує подальшої кодифікації, підзаконної деталізації та інституційного забезпечення, особливо з врахуванням умов воєнного стану.

3. Здійснено порівняльний аналіз систем митного адміністрування в країнах Європейського Союзу. Виявлено, що, попри різноманіття національних організаційних моделей, митні системи країн ЄС функціонують у межах уніфікованої нормативної та процедурної архітектури. Визначальними рисами є високий рівень цифрової інтеграції, централізація даних, ризик-орієнтований контроль, розвиток інституту авторизованих економічних операторів і наднаціональна координація. Реформування Митного союзу ЄС свідчить про перехід до управління на основі даних, аналітики та спільних інформаційних платформ, що забезпечує баланс між спрощенням торгівлі, ефективним контролем і безпекою ланцюгів постачання.

4. Досліджено інноваційні моделі митного адміністрування в країнах Азії (Японія, Сінгапур, Китай). Встановлено, що азійські моделі характеризуються високим рівнем автоматизації, інтеграції інформаційних систем і превентивного контролю. Широке застосування принципу «єдиного вікна», дистанційного декларування, аналітики великих масивів даних та інноваційних технологій дозволяє цим країнам поєднувати ефективний митний контроль із мінімізацією адміністративних бар'єрів для бізнесу. Азійський досвід підтверджує ефективність партнерської моделі взаємодії держави й суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та орієнтацію митного адміністрування на стимулювання міжнародної торгівлі за умови збереження належного рівня безпеки.

5. Оцінено практику митного адміністрування в США та Канаді. З'ясовано, що митні системи США та Канади базуються на високотехнологічних, ризик-орієнтованих моделях контролю з максимальним рівнем автоматизації управлінських процесів. Характерними рисами є розвинені системи управління ризиками, електронне декларування, мінімізація фізичних перевірок і тісна міжвідомча координація. Значна увага приділяється сервісній складовій, прозорій комунікації з бізнесом і формуванню довіри до митних інституцій, що підвищує загальну ефективність митного адміністрування.

6. Проаналізовано стан і динаміку імплементації міжнародних стандартів у вітчизняну митну систему. Встановлено, що інтеграція міжнародних стандартів у митне законодавство України має стійку висхідну динаміку та характеризується переходом від декларативної гармонізації до процедурної й технологічної сумісності з міжнародними системами. Найбільш результативними напрямками є впровадження спільного транзиту та NCTS, розвиток інституту АЕО, цифровізація процедур і наближення до Митного кодексу ЄС. Водночас сталість і ефективність імплементації значною мірою залежать від інституційної спроможності митних органів, якості підзаконного регулювання та узгодженості між правовими нормами й адміністративною практикою.

7. Виявлено основні проблеми та бар'єри адаптації міжнародного досвіду в Україні. Доведено, що бар'єри імплементації мають системний характер і охоплюють нормативні розриви, інституційну нестабільність, кадрові та добросовісні ризики, фрагментованість цифрової інфраструктури, обмежену міжвідомчу координацію, а також воєнні та логістичні чинники. Взаємодія цих бар'єрів зумовлює нерівномірність адаптації міжнародних стандартів і пояснює розрив між формальним наближенням норм і практикою їх застосування. Обґрунтовано, що подолання зазначених проблем потребує комплексного підходу, який поєднує правову деталізацію, інституційне зміцнення та технологічну модернізацію.

8. Окреслено перспективи подальшого реформування митного адміністрування з урахуванням міжнародних стандартів. Визначено, що подальша трансформація митного адміністрування України має відбуватися у руслі євроінтеграційних зобов'язань, цифрової трансформації та переходу до комплаєнс-орієнтованої моделі контролю. Пріоритетними напрямками є підготовка нового Митного кодексу, гармонізованого з правом ЄС, розвиток «єдиного вікна», інтеграція з європейськими інформаційними системами, автоматизація управління ризиками, інституційне зміцнення та впровадження

вимірюваних показників ефективності. У довгостроковій перспективі митниця має трансформуватися у сервісно-орієнтовану інституцію довіри, здатну забезпечити баланс між спрощенням торгівлі, ефективним контролем і безпекою.

Напрями подальших досліджень доцільно зосередити на оцінюванні ефективності впроваджених цифрових інструментів митного контролю, розвитку комплаєнс-моделей та інституційних механізмів забезпечення доброчесності митних органів в умовах післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Возний М. Сутність та правова природа адміністрування митних платежів. *Юридичний вісник*. 2023. Вип. № 6. с. 170 – 176.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998. Т. 1: А-Г. 672 с.
3. Соловйов В. М. Поняття і сутність правового регулювання державного управління в Україні. *Університетські наукові записки*. 2007. Вип. № 3 (23). с. 27 – 33.
4. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / В.С. Загорський та ін. Львів: ЛРІДУ, НАДУ, 2011. Т. 1. 748 с.; Т. 8. 712 с.
5. Зіборєв О. Б. Поняття та ознаки публічного адміністрування. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2021. Вип. № 64. с. 220 – 223.
6. Яковлєв І. П. Форми і методи публічного адміністрування у державній митній справі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2016. 224 с.
7. Самченко М. Ю. Адміністративно-правові засади управління в сфері митної справи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2025. Вип. № 87: ч. 4. с. 412 – 417.
8. Приймаченко Д.В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук: спеціальність: 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь, 2007. 40 с.
9. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Правове регулювання принципів, функцій та форм митної політики. *Митна справа*. 2001. № 5. с. 3 – 13.
10. Батанова Л. О. Поняття, сутність та особливості адміністрування митних платежів. *Lex Portus*. 2016. Вип. № 2. с. 114 – 123.
11. Митний кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 25.10.2025 р.)

12. Податковий кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 25.10.2025 р.)

13. Ачкасова С., Москаленко Н., Головей Ю. Аналіз митних платежів та зовнішньоторговельної структури України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-33> (дата звернення 25.10.2025 р.)

14. Іванова Д., Тищенко В. Актуальність реформування діяльності митних органів України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2229> (дата звернення 26.10.2025 р.)

15. Сідляр В. В., Валігура В. А. Проблеми адміністрування митних платежів через призму фіскальних загроз. *Ефективна економіка*. 2021. Вип. № 8. URL: <https://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення 26.10.2025 р.)

16. Озеруга О. В. Адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут. *Приватне та публічне право*. 2019. Вип. № 3. с. 101 – 104.

17. Шокало В. С. Правові аспекти процесів стандартизації та сертифікації митних органів в Україні. *Академічні візії*. 2024. Вип. № 37. с. 1 – 10.

18. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / Перепьолкін Сергій Михайлович. – Х., 2009. – 206 с.

19. Про схвалення Бюджетної декларації на 2025-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 № 751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.10.2025 р.)

20. Дорофєєва Л. М. Нормативно-правове закріплення міжнародних стандартів митної справи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2017. Вип. № 26. с. 16 – 19.

21. Основні акти законодавства, що регулюють порядок переміщення,

митного контролю та оформлення товарів, у тому числі міжнародні. Визначення основних положень та термінів. URL: <https://dspkz.customs.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/1.1.pdf> (дата звернення 26.10.2025 р.)

22. Денисенко С. І. Міжнародні стандарти діяльності митних служб та шляхи їх реалізації в Україні. *Activities of law enforcement agencies to ensure public safety and order during the legal regime of martial law : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing. 2024. p. 62 – 79.*

23. Конституція України: Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

24. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

25. Міністерство фінансів України. Інтеграція митного законодавства до права ЄС. URL: https://mof.gov.ua/uk/integration_of_customs_legislation_into_eu_law-782 (дата звернення 26.10.2025 р.)

26. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22.08.2024 № 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

27. Атаманчук Н. І. Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. 2025. Вип. № 87: ч. 2. с. 267 – 273.*

28. Разумей М. М., Кухтін Д. О. Структура митної системи України в контексті європейської практики управління митними ризиками. Публічне

управління та митне адміністрування. 2024. Вип. № 1 (40). с. 44 – 50.

29. Биков І. О. Українська митниця та стандарти ЄС (адміністративно-правове дослідження) : монографія / І. О. Биков. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 224 с.

30. Петрова І. П. Митна реформа Європейського Союзу: досвід, корисний для України на шляху євроінтеграції. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Вип. № 03, ч. 3. с. 345 – 351.

31. Asycuda – automated system for Customs data. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tc2015d1rev2_S03_P05.pdf (дата звернення 28.10.2025 р.)

32. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. - Хмельницький.: ПП. Мельник А. А., 2014. - 288 с.

33. Гуцул І. Імплементация досвіду зарубіжних країн в українську практику митного контролю. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. № 28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-47> (дата звернення 28.10.2025 р.)

34. Гуцул І. А. Митна політика зарубіжних країн: навч. посіб./І. А. Гуцул. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 198 с.

35. Івашова Л. М., Гучок С. М. Діджиталізація митних процедур у контексті забезпечення митної безпеки: світовий досвід для України. *Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 12-13 грудня 2024 року. – Житомир: Житомирська політехніка. 2024. с. 339 – 344.*

36. Japan Customs. Митна організація. URL: <https://www.customs.go.jp/zeikan/z-kikou.htm> (дата звернення 02.11.2025 р.)

37. Коновалов Ю. О. Митний контроль тимчасового ввезення контейнерів: досвід Японії. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. № 5 (16). с. 18 – 21.

38. Зозуля С. О. Реалізація сервісної функції органів держави, які здійснюють державну митну політику: теоретико-правові та праксеологічні аспекти : дис. ... д-ра філософії : 12.00.07. Дніпро, 2023. 191 с.

39. Міністерство фінансів України. Як впроваджується “Єдине вікно” у світі та чи успішна в цьому Україна? Колонка Радника міністра фінансів Юрія Драганчука. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/iak-vprovadzhuetsia-iedyne-vikno-u-sviti-ta-chi-uspishna-v-tsomu-ukraina-kolonka-radnyka-ministra-finansiv-iuriiadrahanchuka> (дата звернення 02.11.2025 р.)

40. Бугір, М. М. Митна політика зарубіжних країн: досвід для України: кваліфікаційна робота: спец. 072 – фінанси, банківська справа та страхування освітньо-професійна програма – митна справа / Мирослав Миронович Бугір; наук. керівник к.е.н., доц. Б. С. Шулюк. – Тернопіль : ЗУНУ, 2023. – 72 с.

41. Яромій І. В. Формування та забезпечення реалізації державної митної політики у сучасних умовах : дис. ... д-ра : 12.00.07. Запоріжжя, 2025. 346 с.

42. Лемеха Р. І., Тильчик В. В. Адміністративно-правове регулювання митних режимів у Канаді: позитивний досвід для України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. Вип. № 47. Т. 1. с. 112 – 116.

43. Урядовий портал. Україна та Канада посилюють митне партнерство. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-kanada-posyliuiut-mytne-partnerstvo> (дата звернення 02.11.2025 р.)

44. Кабінет Міністрів України. Розділ IV Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/TITLE_IV.pdf (дата звернення 10.12.2025)

45. Верховна Рада України. Переклади актів *acquis* EU (Розділ IV: Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею / Глава 5. Митні питання та сприяння торгівлі). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/eu6> (дата звернення 10.12.2025)

46. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних

процедур (Киотська конвенція): Конвенція від 18.05.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення 10.12.2025)

47. Реагуючи на нові виклики та прокладаючи шлях до безпечного та стійкого глобального торговельного середовища – ВМО публікує нову Рамкову систему стандартів SAFE. URL: https://www.mdoffice.com.ua/ua/aSNewsDic.getNews?dat=24092025&num_c=871487 (дата звернення 10.12.2025)

48. Міністерство фінансів України. Інтеграція митного законодавства до права ЄС. URL: https://mof.gov.ua/uk/integration_of_customs_legislation_into_eu_law-782 (дата звернення 10.12.2025)

49. Державна митна служба України. Верховна Рада прийняла закон, що наближає Україну до повного застосування митного законодавства ЄС і дозволить бізнесу адаптуватися до оновлених правил перед переходом до нового Митного кодексу. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/verkhovna-rada-priiniala-zakon-shcho-nablizhaie-ukrayinu-do-povnogo-zastosuvannia-mitnogo-zakonodavstva-ies-i-dozvolit-biznesu-adaptuvatisia-do-onovlenikh-pravil-pered-perekhodom-do-novogo-mitnogo-kodeksu-1720> (дата звернення 10.12.2025)

50. Урядовий портал. Уряд ухвалив рішення щодо запровадження «єдиного вікна» на митниці. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249058669> (дата звернення 10.12.2025)

51. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 № 2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text> (дата звернення 11.12.2025)

52. Державна митна служба України. Держмитслужба продовжила I етап пілотного проекту із застосування NCTS. URL: <https://customs.gov.ua/en/news/ncts-26/post/derzhmitsluzhba-prodovzhila-i-etap-pilotnogo-proektu-iz-zastosuvannia-ncts-305> (дата звернення 11.12.2025)

53. Урядовий портал. Україна почала застосовувати положення Конвенції Пан-Євро-Мед. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-pochala-zastosovuvati-polozhennya-konvenciyi-pan-yevro-med> (дата звернення 11.12.2025)

54. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: Закон України від 17.10.2019 № 202-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/202-IX#Text> (дата звернення 11.12.2025)

55. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22.08.2024 № 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text> (дата звернення 11.12.2025)

56. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text> (дата звернення 12.12.2025)

57. Міністерство фінансів України. Мінфін: Стратегічний план цифровізації Держмитслужби — інструмент для наближення митних практик України до європейських стандартів. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_strategichnii_plan_tsifrovizatsii_derzhmitsluzhbi__instrument_dlia_nablizhennia_mitnikh_praktik_ukraini_do_ievropeiskikh_standartiv-4536 (дата звернення 11.12.2025)

58. International Monetary Fund. Ukraine National Revenue Strategy Implementation in Customs Administration. April, 2025. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/tar/2025/english/tarea2025079-source-pdf.pdf> (дата звернення 11.12.2025)

59. European Commission. Communication from the commission to the European Parliament, The Council, The European economic and social committee and the committee of regions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52024SC0699> (дата звернення 11.12.2025)

60. Ukraine Facility Plan. Ukraine 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf> (дата звернення 11.12.2025)

61. Ukraine Facility. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення 11.12.2025)

62. OECD. Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні. URL: <https://www.oecd.org/uk/publications/5f7daca7-uk.html> (дата звернення 11.12.2025)

63. The Revised Arusha declaration. Declaration of the customs co-operation council concerning good governance and integrity in customs. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/legal-instruments/declarations/revised_arusha_declaration_en.pdf?la=en (дата звернення 11.12.2025)

64. Міністерство фінансів України. Національна стратегія доходів. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (дата звернення 11.12.2025)

65. Державна митна служба України. Питання функціонування авторизованих економічних операторів. URL: <https://customs.gov.ua/en/deiaki-pitannia-funktsionuvannia-avtorizovanikh-ekonomichnikh-operatoriv> (дата звернення 11.12.2025)

66. Лагодюк С. Д. Імплементация міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні: виклики та перспективи. Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально-психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд: матер.міжнар.наук-практ.конф.(м.Дніпро, листопад 2025). Дніпро: УМСФ, 2025. С.149-151. URL: <https://surl.li/ngumqb> (дата звернення 06.01.2026).

ДОДАТКИ

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів**

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ,
УПРАВЛІНСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ
СЬОГОДЕННЯ: МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 1

14 листопада 2025 р.

Дніпро

Продовження додатка А

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів**

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ,
УПРАВЛІНСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ
СЬОГОДЕННЯ: МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 1

14 листопада 2025 р.

Дніпро

УДК 346.7+658+316.6:316.346-053.6

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України,
Університет митної справи та фінансів,
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Бочаров Д. О., Ченцов В. В., Приймаченко Д. В.,
Архирейська Н. В., Губа О. І., Даценко В. В.,
Корнєєв М. В., Ліпінський В. В.,
Бондаревська К. В., Борисенко О. П., Горб К. М.,
Грачевська Т. О., Григораш О. В.,
Дерев'янка Т. П., Кодацька Н. О., Лихолат О. А.,
Марценюк О. О., Олексієнко Р. Ю.,
Павлова Н. В., Сальникова Т. В., Фірсов О. Д.,
Шаранов Р. С., Щолокова Г. В.

Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально-психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2025. Том 1. 463 с.

ISBN 978-966-328-250-3

Матеріали науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячені сучасним тенденціям розвитку міжнародних економічних відносин; актуальним проблемам діяльності судових та правоохоронних органів у сучасних правових реаліях; упровадженню інноваційних технологій у публічному управлінні та особливостям трансформації менеджменту в цифровому суспільстві; розвитку інформаційних технологій і захисту інформації; інтегрованим підходам управління логістикою; інноваціям у сфері фінансів, обліку, аудиту в контексті сучасних ризиків та економічних загроз; інформаційно-комунікативним та соціально-психологічним аспектам суспільного життя в умовах війни, а також інноваційним підходам у туризмі та готельно-ресторанній справі.

Збірник матеріалів може становити інтерес для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, а також фахівців у галузі економіки, права, управління та фінансів.

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ДРУКУЮТЬСЯ МЕТОДОМ ПРЯМОГО
ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ, ПОДАНОГО АВТОРАМИ,
ЯКІ НЕСУТЬ ПОВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ЙОГО ФОРМУ І ЗМІСТ**

© Колектив авторів, 2025

ISBN 978-966-328-250-3

© Університет митної справи та фінансів, 2025

Бикодір Н.Я. Економічні чинники політики Німеччини щодо європейської та євроатлантичної інтеграції	135
Верніков В.В. Кіберпростір як арена тіньової політики: економічні ризики та виклики міжнародній безпеці	137
Гузенко О.П. Пріоритети розвитку міжнародних економічних відносин в умовах активних воєнних дій в Україні	139
Драгунова А.С. Інтеграція штучного інтелекту в міжнародний бізнес-аналіз: можливості, ризики та етичні виклики	141
Драгунова С.С. Бізнес-аналіз у досягненні цілей сталого розвитку міжнародних компаній (ESG)	143
Єфіменко К.О. «Зелена» економіка як складник економічної дипломатії Німеччини у XXI ст.	145
Кадала В.В. Актуальні питання розвитку міжнародних економічних відносин в умовах воєнного конфлікту	147
Лагодюк С.Д. Імплементация міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні: виклики та перспективи	149
Леонова О.В. Економічна дипломатія Італії як інструмент розвитку відносин з Європейським Союзом	152
Макаренко В.О. Торговельно-економічні аспекти політики Індії «Дивитися на Схід» та «Діяти на Сході»	154
Мельник Б.П. «Зелене» партнерство Європейського Союзу з Китайською Народною Республікою	156
Остроушко Е.А. Економічна дипломатія як інструмент розвитку двосторонніх відносин між Україною та Іспанією	158
Резнік С.Д. Інвестиційна діяльність як напрям економічної дипломатії Франції	160
Самокиш А.І. Аналіз динаміки електронної торгівлі та її вплив на конкурентоспроможність малих і середніх підприємств	162
Свистун Д.А. Роль цифрових платформ у міжнародному бізнесі	164
Семенова Л.Ю. Посилення ролі послуг на міжнародному ринку в умовах глобалізації	166
Цивата Ю.О. Макроекономічні ризики України	168
Черненко В.О. Роль санітарних і фітосанітарних норм у переговорах про вступ України до ЄС	170
Шаповалова Л.С. Роль економічної дипломатії у розвитку відносин між Великою Британією та ЄС після BREXIT	172

СЕКЦІЯ 3. Трансформація менеджменту та інноваційні технології публічного управління в цифровому суспільстві

Трансформація менеджменту в цифровому суспільстві

Yatsenko T.M. Management of the company's marketing mix in the time of digital transformation	175
--	-----

Окрім цього, необхідно вирішити питання посилення та зміцнення національної безпеки через систему створення сприятливих умов для здійснення МЄВ. Очевидним є те, що в умовах війни в Україні уповільнення розвитку МЄВ призводить до зниження ВВП, скорочення робочих місць, падінні купівельної спроможності та перебоях у торговельних зв'язках. Війна призводить до ускладнення виробничих ланцюгів та руйнування інфраструктури, що негативно впливає на глобальну економічну стабільність, торгівлю та інвестиційну активність. Наслідком таких подій є негативний вплив процесу уповільнення МЄВ на збереження національних інтересів та безпеки.

Таким чином, з метою розвитку МЄВ в Україні необхідно вирішення питань вдосконалення правового регулювання усіх форм міжнародної економічної діяльності, котрі виступають базою для формування МЄВ. Такий підхід надасть можливість більш предметно формувати МЄВ з комерційними зарубіжними партнерами в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / І.Ю. Матюшенко, Н.В. Непрядкіна, Ю.М. Панкова, В.А. Пересадько та ін. ; за ред. О.А. Довгаль, Н.А. Казакової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.

2. Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів: колективна монографія / О.А. Довгаль, О.Б. Жихор, С.О. Юрченко, С.О. Якубовський ; за ред. О.А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. 528 с.

3. Національна економічна діяльність і міжнародні економічні відносини: сучасний стан та тенденції розвитку : колективна монографія / О.В. Гладкий, О.О. Познякова, Н.Б. Ярошевич, А.І. Якимів та ін. Полтава : ПП «Астрая», 2020. 251 с.

Лагодюк С.Д.,

студентка Університету митної справи та фінансів

(науковий керівник – Квеліашвілі І.М., д.держ.упр.,

професор кафедри публічного управління та митного адміністрування

Університету митної справи та фінансів)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

З моменту становлення України як незалежної держави особливого значення набула потреба в побудові стійкої економічної системи, одним із визначальних компонентів якої є ефективне митне адміністрування. У контексті інтеграції у світову економіку та формування взаємовигідних відносин з міжнародними партнерами постає завдання гармонізації митної політики із загальноприйнятими міжнародними стандартами. Починаючи з 2014 року, в межах реалізації стратегічного курсу на європейську інтеграцію,

Україна послідовно впроваджує комплексні заходи з реформування митної системи. А повномасштабне вторгнення, що істотно ускладнило безпекове середовище, водночас загостило потребу у трансформації механізмів митного контролю з метою забезпечення їх відповідності вимогам міжнародної безпеки та глобального торговельного співробітництва.

Діяльність митних адміністрацій у світі координується Всесвітньою митною організацією (ВМО), яка забезпечує уніфікацію процедур, розробляє стандарти та сприяє захисту глобальної економіки. Україна приєдналася до Конвенції про створення Ради митного співробітництва у 1992 році, що стало основою для інтеграції в міжнародну митну систему. Під егідою ВМО наша держава стала учасницею ключових конвенцій, які регламентують здійснення митних процедур (наприклад, Женевської, Стамбульської, Кіотської, Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису і кодування товарів, Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародного дорожнього перевезення). Значна роль у приведенні діяльності митної служби до міжнародних стандартів належить також Організації Об'єднаних Націй (ООН), Світовій організації торгівлі (СОТ), а також регіональним міжнародним організаціям та економічним інтеграційним об'єднанням [1].

Міжнародні організації, зокрема Європейський Союз, ВМО та МВФ, відзначають прогрес України у цифровізації митних процесів, боротьбі з корупцією та зростанні митних надходжень. Так, станом на 2025 рік держава досягла 91 % імплементації митних зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС. Урядом підтримано проєкт нового Митного кодексу, що має на меті подальше узгодження національного законодавства з європейськими нормами. Крім того, за інформацією Державної митної служби, вже впроваджено три ІТ-системи та завершено розробку ще однієї за технічними специфікаціями MASP-C. А українське Єдине вікно, запроваджене у 2016 році, технічно готове до інтеграції з EU Single Window, що є важливим кроком до спрощення процедур та підвищення прозорості митного контролю[2].

Одним із ключових напрямів модернізації митної системи України також є впровадження програми Авторизованого економічного оператора (АЕО). Так, станом на серпень 2025 року статус АЕО отримали 100 підприємств, тоді як на початку 2024 року їх було лише 21. Водночас для укладення угоди про взаємне визнання з ЄС необхідно збільшити кількість авторизацій типу АЕО-Б до 10, тоді як наразі їх лише 3. Позитивні результати також досягнуто у сфері спільного транзиту: у квітні 2024 року Україна перейшла на використання NCTS Фаза 5. Крім того, Держмитслужба за підтримки європейських партнерів вже працює над впровадженням NCTS Фаза 6, що свідчить про високий рівень технічної готовності та прагнення до подальшої інтеграції у європейський митний простір [3].

Серед основних викликів імплементації міжнародних стандартів варто виокремити інституційну нестабільність, кадровий дефіцит, недостатню цифрову зрілість та матеріально-технічне забезпечення митних органів. Значна частина технічних засобів контролю є застарілою, а автоматизація процедур усе ще обмежена, що створює можливості для людського фактору та корупційних ризиків. Уповільнює гармонізацію також часта зміна керівництва Держмитслужби та обмежене фінансування модернізаційних проєктів. Крім того, правове поле ще не повністю узгоджене з європейським митним кодексом, що стримує інтеграцію України у спільну митну систему ЄС.

Водночас завдяки стратегічним орієнтирам на цифрову трансформацію та євроінтеграцію можна відзначити і перспективи гармонізації міжнародних стандартів митного адміністрування в Україні. Вони базуються на реалізації положень Національної стратегії доходів до 2030 року, яка визначає цифрову трансформацію митниці ключовим пріоритетом. У найближчі роки очікується створення інтегрованих інформаційних систем, сумісних з європейськими, впровадження електронного документообігу, систем управління ризиками та розширення програми АЕО. Гармонізація митного законодавства з правом ЄС, розвиток електронного обміну даними з митними адміністраціями сусідніх держав та посилення кадрового потенціалу через навчання і атестацію сприятимуть підвищенню ефективності, прозорості та передбачуваності митної системи.

Таким чином, імплементація міжнародних стандартів митного адміністрування є стратегічним напрямом державної політики України, що сприяє її економічній стабільності та міжнародній конкурентоспроможності. Попри наявні виклики, держава демонструє стійкий прогрес у реформуванні митної системи, що підтверджується високим рівнем виконання зобов'язань, технічною готовністю до інтеграції та зростаючою активністю бізнесу. Подальше зміцнення інституційної спроможності, стабільність управлінських рішень та підтримка міжнародних партнерів залишаються ключовими чинниками успішної модернізації митної сфери України.

Список використаних джерел:

1. Денисенко С. Міжнародні стандарти діяльності митних служб та шляхи їх реалізації в Україні. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/479/12820/26809-1?inline=1>

2. Україна впевнено рухається до європейських митних стандартів: ЄС визнав прогрес за всіма напрямками роботи. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ukrayina-vpevneno-rukhaietsia-do-ievropeiskikh-mitnikh-standartiv-ies-viznav-progres-za-vsima-napriamkami-roboti-1803>

3. Імплементація митного законодавства до ЄС: виклики та можливості інституційної трансформації. URL: <https://surl.li/ygvrfu>